

ESTERHÁZY EMLÉKFÜZET

az Esterházy János Emlékbizottság
fennállásának 15. évfordulója alkalmából



2006



„A jövőt az építi helyesen, aki számításba véve az adottságokat, nem gátakat és elválasztófalakat emel, hanem a félreértések kiegyenlítéséhez és a békés együttélés előfeltételeinek megteremtéséhez járul hozzá”.

EMLÉKFÜZET

**az Esterházy János Emlékbizottság fennállásának
15. évfordulója alkalmából**

2006

Az emlékfüzetet összeállította:

Stelczer Elemér
Martényi Árpád
Molnár Imre
Török Bálint

Kiadó:
A Rákóczi Szövetség

(Az egyes fejezetek élén szereplő idézeteket
Esterházy János írásaiból, beszédeiből vettük.)

Készült:
A VILLKESZ Nyomdában
1000 példányban

TARTALOM

Bevezetés, ajánlás, köszöntés (Halzl József, Stelczer Elemér, Esterházy Alice)	5
Esterházy János rövid életrajza	9
Az Esterházy János Emlékbizottság megalakulása és tevékenysége	15
Az Esterházy Emlékplakett alapítása és kitüntetettjei	17
A Budapest, V. kerület Szép utcai emléktábla	21
Megemlékezés Esterházy születésének 100. évfordulójáról	27
Az Esterházy ünnepek Magyarországon határain innen és túl	31
Esterházy János életével kapcsolatos önálló kiadványok	41
Emlékbeszédek	45
Idézetek Esterházy János gondolataiból	59

BEVEZETŐ

Az 1989-ben alakult Rákóczi Szövetség névadója, II. Rákóczi Ferenc mellett Esterházy Jánost tudhatja szellemi atyjának. Így aztán szinte természetes is volt, hogy a Szövetségen belül már 1991-ben létrejött az Esterházy János Emlékbizottság.

Miért is fontos nekünk Esterházy személye és szelleme?

A Felvidék szülötte, és szülőföldje mellett haláláig kitartott. A trianoni békediktátum idején még nincs 20 éves, alkalma lenne elmenni, de marad. Az első bécsi döntés után ugyancsak Csehszlovákiában marad, alig 100 ezer honfitársával vállal sorsközösséget, pedig lehetősége akkor is lett volna a távozásra. A szlovákiai magyarság szellemi vezetője, országgyűlési képviselője Prágában és Pozsonyban, a magyar párt vezetője és a magyar kisebbség lelki támogatója. Ő hozta létre a többségében szórványban élő magyarság számára a „Magyar Ház” hálózatot és szívós munkával segítette a magyarnyelvű oktatás ügyét a Felvidéken. Ma, amikor a teljes felvidéki magyarságot ez a kisebbségi lét sújtja, akkor a Rákóczi Szövetség az, amely Esterházy szellemében segíti és támogatja e fogyatkozó, asszimilációnak kitett magyar közösséget.

Kezdeményezésünkre és támogatásunkkal jött létre az a Magyar Ház hálózat a Felvidéken, amelyet már Esterházy is igen fontosnak tartott.

Esterházy rehabilitálásért is mi kezdtük a harcot. Elfogadhatatlan, hogy a Kelet-európai rendszerváltások után, de még ma, az uniós csatlakozás után is mind Szlovákiában, mind Csehországban háborús bűnösnek számít Esterházy János, az igaz demokrata, az igazi humanista.

Ezért is fontos számunkra Esterházy János, ezért is fontos számunkra az Esterházy János Emlékbizottság. Büszkén mutatjuk be, hogy működése 15 éve alatt milyen munkát végzett a Bizottság. Munkánkat tovább folytatjuk a felvidéki magyarságért és Esterházy szellemi hagyatékának ápolásáért.

Dr. Halzl József
a Rákóczi Szövetség elnöke

AJÁNLÁS

Édesapám és én szinte közrefogjuk, átöleljük Esterházy Jánost. Apám, mint idősebb barát és munkatárs segítője és harcostársa volt Esterházynak. Én ebben a közegben, ebben a szel-
lemben nőttem fel, a kitelepítés és a menekülés miatt azonban már nem volt alkalmam be-
kapcsolódni ebbe a munkába. A folytatásra akkor kínálkozott alkalom, amikor a Rákóczi
Szövetség tagjaként létrehoztuk az Esterházy János Emlékbizottságot. Kötelességemnek
éreztem és érzem ma is, hogyha nem Esterházy mellett, akkor Esterházyért dolgozzak.

Ez a kis füzet az Emlékbizottság munkáját szándékozik bemutatni. A benne felsorolt ered-
mények legkisebbjéért is kemény küzdelmet vagy legalábbis kitartó munkát kellett végez-
nünk. Látszólag azt hihetné az ember, hogy a változások után kialakult polgári demokráci-
ában Esterházy személye és szellemi öröksége természetesen fog hatni és érvényesülni. De
nem!

A múlt mérgezett szelleme még itt van közöttünk, Esterházy szűkebb hazájában hivatalo-
san még ma is háborús bűnösként van nyilvántartva, hamvait még nem engedik azonosíta-
ni, porai még nem lettek nyugalomra. És mindez talán azért, mert szelleme zavarja egyko-
ri és mai ellenfeleit, ellenzőit. Szelleme, amely keresztény és demokratikus, amellyel fölöt-
te áll ellenfeleinek.

Apró eredményeink már vannak, de a munkát folytatnunk kell. A Bizottság deklarált cél-
ját, Esterházy szellemi hagyatékának ápolását és emberi rehabilitálását el kell érniük. Re-
méljük, a nehezen túlvagyunk, a szellemi gátakat már áttörtük.

Dolgoznunk kell tovább és együtt Esterházy szellemében. Erre biztatjuk mindazokat, akik
kézbe veszik ezen kis füzetet, amit „igaz felvidéki érülettel” ajánlok minden kedves érdek-
lődő figyelmébe.

Stelczer Elemér
az Esterházy János Emlékbizottság
elnöke

KÖSZÖNTŐ

Tisztelt Esterházy János Emlékbizottság!

Kedves Stelczer Elemér!

Tizenöt hosszú év telt el az Emlékbizottság megalakulása óta és e tizenöt év összekapcsolt minket úgy a Rákóczi Szövetségben, mint az Esterházy János Emlékbizottságban végzett munka által. Az Esterházy János „szellemi kihantolása” érdekében az Emlékbizottságban ez idő alatt elvégzett munka a maga nemében egyedülálló. Szűkebb (azaz a felvidéki) és a tágabb (az össznemzeti) értelemben vett magyar közösségünk részére múltunk egy rejtett részét tárta fel Esterházy János tetteinek és érdemeinek bemutatásával. Esterházy János leányaként (nyugaton felnevelkedve és élve) bizony én magam is sok új dolgot ismertem meg felvidéki múltunkból az Emlékbizottságban és annak környékén tevékenykedő lelkes emberek munkájának köszönhetően. Felejthetetlenek maradnak számomra Stelczer Elemér első találkozásunk során mondott szavai, amely szerint Esterházy János a huszadik század Széchenyije volt és mindent meg kell tennünk azért, hogy életét mindenki számára megismerethessük. Az azóta eltelt időszakban a Stelczer Elemér vezetésével működő Esterházy János Emlékbizottság nagyon sok eredményt ért el. Magyarországon és szerte a nagyvilágon sokan ezáltal szereztek tudomást Esterházy János életéről és mártíromságáról. Az idén talán végre szlovák nyelven is megjelenik egy olyan könyvecske, amely valós képet ad Esterházyról, hisz a szlovák köztudatban máig csak a róla kialakított eltorzított kép él, s szinte semmit sem tudnak a valódi keresztényként leélt áldozatos életéről. Azt szeretném, ha egyszer a hívő keresztény szlovák nép is megértené és magáénak vallaná Esterházy gondolatait arról, hogy közös földben vannak gyökereink, s közös a jövőnk is, hisz a huszadik századtól eltekintve e két nép mindig is együtt, békében élte életét. Ehhez azonban be kell következnie végre Esterházy János teljes rehabilitációjának is.

Köszönöm Elemérnek, az Emlékbizottságnak, s mindenkinek, aki Esterházy János megismertetésért és rehabilitációjáért tett és fáradozott eddig és ezt teszi ezután is. Munkájukhoz további sok erőt és kitartást kívánok.

Róma, 2006. február 12.

Esterházy-Malfatti Alice



*„Csak az a nemzet érdemes jobb sorsra és örök életre,
amely meg tudja becsülni nagyjait, s amelynek mindig
szeme előtt lebeg azok példát adó munkássága.”*

ESTERHÁZY JÁNOS RÖVID ÉLETRAJZA

Esterházy János 1901. március 14-én született Nyitraújlakon, a mai Szlovákia területén. Emberi jellemének, életrajzának kialakulásában nagy szerep jutott családjának, illetve azoknak a családi tradícióknak, amelyek hosszú évszázadok során jellemző vonásává váltak a történelmi Esterházy családnak.

Apja, id. Esterházy János (1864-1905) korai halála miatt édesanyja, a lengyel Tarnowska Erzsébet grófnő (1875-1956) egyedül nevelte három gyermekét: Lujzát (1899-1966), Jánost és Máriát (1904-1975).

A nevelésen kívül élete első időszakának meghatározó élménye volt a lengyel édesanyjától kapott mély istenhit, valamint a vegyes lakosságú szülőhely, ahol a magyarsággal együtt élő szlovákok nyelvét már gyermekkorában megtanulta.

Esterházy János 1924-ben vette feleségül Serényi Livia grófnőt. Házasságukból két gyermekük született, János és Alice. Középiskoláit Budapesten végezte, majd birtokaira vonult vissza gazdálkodni. Azok közé tartozott, akik nem akartak könnyen belenyugodni a trianoni döntésbe. Ott találjuk őt a soproni népszavazást kiharcoló diákok között, majd szülőhelyének a védelmében lett tagja egy Nyitrán szerveződő szabadcsapatnak.

1919-ben, az új ország Csehszlovákia kormánya által meghozott földreform és az ebben kiszabott súlyos adóterhek következtében az Esterházy család sok más arisztokrata-birtokos családdal együtt egzisztenciálisan is bizonytalan jövő elébe nézhetett. Ő, a család trianoni Magyarország területén maradt birtokaira való költözés helyett azonban mégis inkább az idegen országban a kisebbségi léthelyzetben való maradást választotta. Itt az önvédelem lehetőségeit keresve került kapcsolatba a magyar kisebbség szerveződő politikai pártjainak vezetőivel. A szellemi és gazdasági kiszolgáltatottság végül a politikai pályára sodorta őt.

Fiatalon, 1932. december 14-én lett az országos Keresztény Szocialista Párt vezetője. 1932-től a Csehszlovák Köztársasági Magyar Népszövetségi Liga elnökévé választották. A mindig jókedélyű, a cigányzenét és a vigasságot sem megvető gróf már fiatalon a szlovákiai magyarság pártok feletti összefogásának lehetőségeit kereste. Pályázatok kiírásával kívánta ösztönözni egy olyan történelmi munka megszületését, amely jobb önismeret által nagyobb öntudatra sarkallja a kisebbségbe szakadt szlovákiai magyar közösséget.

Arisztokrata származásához nem ragaszkodott, nem szerette, ha grófnak szólítják. Lelkes szervezőként a dél-szlovákiai magyar települések egész sorát járta be. Szívesen vette az egyszerű emberek szíves vendéglátását, s maga is kész volt azonnal a bajbajutottak segítségére sietni. Ilyen volt az 1932-es kárpátaljai nagy árvíz esete is, amikor az árvíz-károsultak megsegítésére indított országos gyűjtést.

Az 1935-ös parlamenti választásokon, Kassán képviselői mandátumot szerzett a prágai nemzetgyűlésbe, ahol ellenzéki politikusként a magyar kisebbség érdekeinek következetes védelmezője és a fennálló igazságtalan viszonyok kérlelhetetlen bírálója volt. 1936-ban a két magyar párt (az Országos Keresztény Szocialista Párt és a Magyar Nemze-

ti Párt) egyesülésekor az Egységes Magyar Párt ügyvezető elnökévé választották. Benes elnök a magyar párt számára kormányzati szerepet, neki magának pedig tárca nélküli miniszteri posztot ajánlott fel kormányában, ő azonban visszautasította a „csábító” ajánlatot mondván, előbb a kormány tegyen érdemi változtatásokat kisebbségekkel szembeni politikájában, mert addig sem Ő, sem pártja nem kívánja nevét adni a csehszlovák kormány magyarellenes politikához.

Az 1938-ban, az első bécsi döntés után, Kassa képviselőjeként a város átadásakor sokak meglepetésére bejelentette, hogy a visszacsatolás ellenére Szlovákiában marad az odaszakadt mintegy 65-70 ezer magyarral vállalva sorsközösséget, bár Magyarországon felsőházi bársonyszék és tárca nélküli miniszteri poszt várt volna rá. A város átadásakor mondott beszédének első mondataiban nyilvánosan kérte Horthy kormányzótól, hogy tartsák tiszteletben a Magyarországhoz került szlovákok jogait. A Tiso-féle Szlovák Állam diktatórikus politikai körülményei között nagy kitartással szervezte meg a magyar néptöredék saját hagyományaira épülő politikai és kulturális életét. A nagyrészt szórványban élő, alig százezer fős szlovákiai magyarság megmaradásának érdekében kidolgozta az osztályon, felekezeten és fajon felüli nemzeti összefogás programját. Ennek jelmondata a „Magyar Család” összefogása, első konkrét eredménye pedig a „Magyar Ház” program építésének beindulása volt. Az általa vezetett Magyar Pártban olyan hűséges segítők voltak mint Stelczer Lajos, a párt kulturális központi igazgatója vagy id. Neumann Tibor, a párt jogtanácsosa, s egyben a pozsonyi városi képviselőtestület tag-



Esterházy János gyermekével

ja. Szövetségesként tudhatta maga mögött Szalatnai Rezsőt és Peéry Rezsőt is, akik baloldali gondolkodóként is nagyra becsülték az egyetemes humanitás céljait szolgáló erőfeszítéseit.

A második világháború kirobbanásakor tevékenyen részt vett a lengyelországi menekültek magyarországi befogadásának szervezésében, és írásaiban, nyilatkozataiban a szlovákiai magyarságot a lelkiismeret intő szavának betartására szólította fel.

Egyetlen magyar képviselőként az önállóvá vált Szlovákia parlamentjében (és a parlamenten kívül magánemberként) védelmébe vette az üldözött szlovákiai magyarokat, szlovákokat, cseheket és zsidókat. Mindvégig következetes hirdetője maradt a magyar-szlovák egymásra utaltságnak és sorsközösségnek. *„Mi a szlovák népet ... mindenkor testvé-
rünknek tekintettük és fogjuk tekinteni a jövőben is. Az ezeréves sorsközösség az Úristen mű-
ve volt, és ezt a sorsközösséget emberi erő szét nem bonthatja.”*

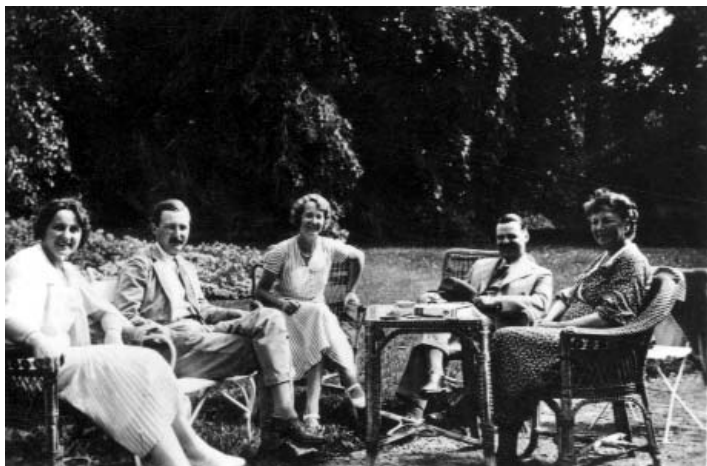
Sohasem vált az egész államberendezkedést egyre jobban befolyásoló náci ideológia kiszolgálójává. *„A mi jelünk a kereszt, nem pedig a horogkereszt” – mondta.* 1942. május 15-én, egyedüli képviselőként nem szavazta meg a zsidók deportálásáról szóló 68-as számú törvényt. Nyitraújlaki házában üldözött zsidókat bújtatott. Magyarország 1944-es hitleri megszállása ellen memorandummal tiltakozott, melyet a pozsonyi svájci követségen keresztül jutatott el a szövetséges nagyhatalmakhoz.

Számos üldözöttet (többségükben zsidókat) segített át Magyarországra hamis útlevelel. Passzív ellenállása miatt egyre több támadás érte az uralomra jutó szélsőjobboldal felől. Eddigi karakán jellemét a diktatúrában sem adta fel. Véleményét nem rejtette véka alá. Egy ízben nyilvános helyen jelentette ki, hogy az önálló Szlovák állam lényegében egy nagy „svindli”. Kijelentéseiért feljelentették, megvonták parlamenti mentelmi jogát és képviselői mandátumát, majd Szlovákiában bíróság elé állították. 1944 karácsonyán Budapesten a nyilasok is letartóztatták és halálosan megfenyegették az őket Esterházy részéről ért éles bírálatért és azért, mivel nem volt hajlandó pártját nyilas párttá átszervezni. A háború vége felé háborúellenes megnyilatkozásaiért a Gestapo is hajtóvadászatot indított ellene. Menekülve, bujkálva vészelt át a háború utolsó időszakát és bár elmenekülhetett volna, mégis a helyén, Pozsonyban maradt, mint mondta: *„Ezen a földön születtem, szívem lel-
kem gyökere annyira ezen a földön él, hogy itt maradok köztetek, és veletek fogom átélni a
rossz napokat is... mert ha másokat maradásra bíztatok, én sem mehetek el innét.”*

A háború befejezte után szlovákiai magyar értelmiségiekkel együtt memorandumot készített, amelyben a csehszlovák hatóságok védelmét kérték a magyar lakosság üldözése, kibontakozóban lévő kollektív jogfosztottsága miatt. A memorandum átadása érdekében kihallgatást kért Gustáv Husák belügyi megbízottól, aki letartóztatta, s átadta őt az NKVD pozsonyi rezidenseinek. Legközelebbi hozzátartozóit, feleségét, gyermekeit soha többé nem láthatta. A szovjet belügyi szervek tíz pozsonyi magyarral együtt 1945 júniusában Moszkvába hurcolták, ahol koholt váddal tíz év javító munkatáborra ítélték. A Gulágok poklát megjáró Esterházy János a sarkkörön túl végzetes tüdőbetegséget kapott, egészségi állapota válságosra fordult. Kényszertartózkodási helye a Komi Köztársaság San Gradok Pratok-i tábora a Gulag rendszer egyik legtöbb áldozatot követő körzete volt, ahol tömegével pusztultak a Kelet-Közép-Európa minden részéről idehurcolt rabok.

Közben Pozsonyban 1947. szeptember 16-án – távollétében – a Csehszlovák Köztársaság felbomlásának és a fasizmus kiszolgálásának vádjával kötél általi halálra ítélte őt a Pozsonyi Szlovák Nemzeti Bíróság. Családja ez alatt szétszóródott. Édesanyjának, Lujza nővérének és gyermekeinek később sikerült nyugatra menekülniük.

A csehszlovák hatóságok, a halálos ítélet végrehajtásának céljával kikérőt nyújtot-



Estrházy János családi körben



Esterházy János a Máriavölgy-i zárandoklat élén

tak be a Szovjetunióknak. A szovjetek a súlyos beteg Esterházyt 1949-be szolgáltatták ki a csehszlovák szerveknek. Hazatérte után az akkor még Szlovákiában élő Mária húga és a család pozsonyi ügyvéd ismerőse, Priesender Emil kegyelmi kérvényt adott be a csehszlovák államelnöknek, Klement Gottwaldnak, aki halálos ítéletét „kegyelemből” életfogytiglanra változtatta. Az ítéletmódosítás ideje alatt, súlyos egészségi állapota miatt egy ideig Pozsonyban kórházban kezelték és őrizték, ahol többen szökésre próbálták rávenni. Az előre eltervezett akciót valószínűleg a szlovák hatóságok hallgatólagosan tudomásul vették volna. Esterházy János azonban ismét elutasította ezt a lehetőséget, mondván, hogy nem tartja magát bűnösnek, nincs mi elől elszöknie. Börtönéből jövő üzenetének tartalma ez volt: átadta magát Isten akaratának, szenvedéseit, életét felajánlotta a magyarság fölszabadulásáért.

Az ítéletmódosítás után végigjárta Csehszlovákia szinte valamennyi börtönét. Az állandó áthelyezésekre azért volt szükség, mert nézeteivel „károsan befolyásolta rabtársait”. A róla érkező hírek szerint már a Gulágban is fogolytársai lelki támasza volt. Itthon ugyanígy néma méltósággal viselte sorsát. Kegyelmet, könnyítést soha nem kapott, mivel „fogva tartása még nem érte el célját, politikai átnevelésének megvalósulását.” Az utolsó pillanatig bízott abban, hogy az igazság az ő esetében is győzedelmeskedni fog és rabtartói szabadon engedik. 1955-ben, a Csehszlovákia felszabadulásának 10. évfordulójára adott általános amnesztia jegyében büntetését 25 évre mérsékeltek, de ebbe nem számították bele a GULAG-ban eltöltött éveit. Börtönében az 1956-os magyar forradalom híre még visszaadta számára a szabadság reményét, de november 4-e után állapota rohamosan rosszabbodott. Életének utolsó napjaiban, súlyos betegségében kérte, szállítsák a nyitrai börtönbe, hogy szülőföldjén halhasson meg. Ezt a kérését is megtagadták. Csehszlovákia egyik legkegyetlenebb politikai börtönének, a morvaországi Mirovnak börtönkórházában halt meg 1957. március 8-án, 56 éves korában 12 évnyi, rabságban eltöltött súlyos szenvedés után. Halála után azonnal elhamvasztották, kiadatását ekkor sem engedélyezték és földi maradványainak hollétéről máig is csupán bizonytalan információkkal rendelkezünk.

Rehabilitációjára csak Oroszországban került sor, Szlovákiában máig hazaárulóként, fasiszta háborús bűnösként tartják számon. Leánya, Esterházy Alice, a szlovákiai magyar politikai és társadalmi szervezetek, az Esterházy Emlékbizottság és mások megannyi, ez ügyben végzett igyekezete máig nem járt eredménnyel. Annyit elértünk, hogy ma legalább már feltehető a kérdés: kiért, miért kellett ilyen sorssal bűnhődnie?

Halálát követően leánya értesítést kapott, miszerint apja után 110 korona hagyaték maradt. Elismerésre méltó precizitás... Esterházy életének van azonban egy olyan erkölcsi értelemben vett hagyatéka is, amelyet nem jegyeznek a hivatalos nyilvántartásokban. Egy olyan hagyaték, amely mindennél fontosabb testamentumot képez, amelyet feledni és feladni soha nem szabad. Az ő saját népe iránti hűséggel és a mások iránti szolidaritással átszőtt erkölcsi helytállása felmérhetetlen gazdagságot jelent minden e térségben élő magyarnak és nem magyarnak egyaránt, hisz minden szívdobbanása ezt a földet és a rajta élők megmaradásának eszményét szolgálta. E hagyaték visszaszerzése azonban csak egyetlen feltétellel lehetséges, mégpedig úgy, hogy az itt élő népek együtt éljenek az ő szavaival szólva „mindnyájan egyetértésben és szeretetben”. Reménykedjünk, hogy ezt felismerik a velünk együtt élő, s immár az Európai Uniót közösen alkotó népek is.

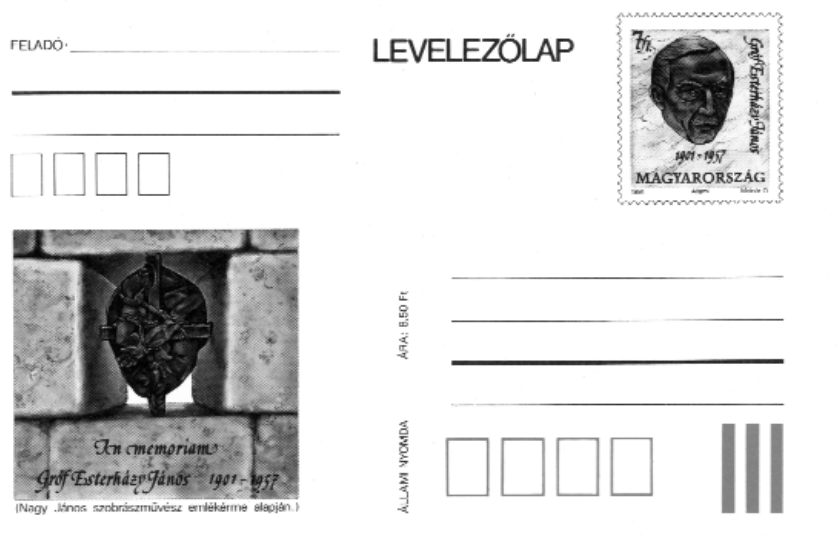
Jelképes rehabilitálását azonban a szlovákiai magyar társadalom, magyarországi tisztelői, köztük első sorban az Esterházy János Emlékbizottság, a rendszerváltás után megemlékezések sorával, érdemrend és emléklapok kiadásával elvégezték. Az Esterházy János Em-

lékbizottság fennállásának tizenötödik évfordulóján nem csak jámbor óhajként mondhatjuk ki, hogy Esterházy János életművével, áldozatvállalásával (a szlovák hivatalos állásfoglalás változatlansága ellenére is) bekerült oda, ahová mindig is tartozott: nemzetünk nagyjai közé, ezeréves kárpát-medencei történelmünk öt megillető panteonjába. Ezzel együtt kijelenthetjük, hogy nem adjuk fel a nevét máig érdemtelenül bemocskoló ítélet megváltoztatásáért, illetve a személye teljes jogi-politikai rehabilitálásáért folytatott eddigi küzdelmünket.

Esterházy életpéldája emlékeztet bennünket – s mi is emlékeztetni szeretnénk a köröttünk élőket – arra, hogy csak az általa is fontosnak tartott értékek megélésével és gyakorlati életbe való átültetésével tehetjük az előttünk lévő századot értelmesebbé, emberségesebbé az immár végérvényesen magunk mögött hagyott huszadik századnál.

Ő a magyarságának a keresztény életeszmény (politikusként való) gyakorlattá váltása által adott európai horizontot. Emberi magatartása és eszméi ezért mind a mai napig követendő példát jelenthetnek kisebbségi és többségi nemzetnek, magyarnak és nem magyarnak egyaránt. Egyik utolsó írásainak szavai egész nemzetünk számára jelentenek örök érvényű útavalót:

„Mi, magyarok, érezzük magunkban az élet szent parancsoló szavát, amely múltunkhoz mindig hű és egyenes kiállást parancsol. Érezzük és tudjuk, hogy meg van bennünk mindama feltétel, mellyel az örök magyar élet méltó hordozóivá leszünk az elkövetkező századokra is. Adja a Teremtő, hogy minden magyar lelkében eltiporhatatlanul és eladhatatlanul éljen az örök magyar erő, amely történelmi időkben történelmet van hivatva alkotni a magunk helyes, megalkuvást nem ismerő hitének igazolására és utódaink boldogabb magyar jövőjének biztosítására.”



Emlékbélyeg és -levelezőlap az Esterházy évfordulón

Mi vallásos érzésünket és hitünket, legyünk akár katolikusok, akár protestánsok, soha nem süllyesztjük a politika kétes értékű eszközévé. (Pozsony, 1934)

AZ ESTERHÁZY JÁNOS EMLÉKBIZOTTSÁG MEGALAKÍTÁSA ÉS TEVÉKENYSÉGE

Az 1989-ben megalakult Rákóczi Szövetség alapító tagjai és későbbi lelkes munkatársai között igen sok volt a felvidéki menekült és kitelepített, lakosság-cserével Magyarországra került olyan ember, aki még együtt dolgozott gróf Esterházy Jánossal, vagy jól ismerte őt. Esterházy keserves sorsa, de leginkább emberi és politikusi példája arra ösztönözte az egykori barátokat és tisztelőket, hogy emlékének ápolása céljából emlékbizottságot hozzanak létre.

A Rákóczi Szövetség 1991. március 7-i választmányi ülésén Molnár Imre javaslatára határozták el a jelenlévők az emlékbizottság felállítását. A választmány elfogadta Ébert Tibor a pozsonyi születésű író javaslatát is, hogy Stelczer Elemér legyen a bizottság elnöke.

Az Esterházy János Emlékbizottság 1991. április 18-án alakult meg. A Bizottság első, és azóta is egyetlen elnöke – a javaslatnak megfelelően – Stelczer Elemér lett. A Bizottság programnyilatkozatot fogadott el, ebben határozta meg működése célját és formáját. Célja Esterházy János szellemi hagyatékának őrzése és gondozása, továbbá Esterházy és mártírtársai rehabilitálásának előmozdítása.

A Bizottság elhatározta, hogy Esterházy János Emlékplakettet alapít, s azt évente egyszer, Esterházy János születésnapján a Bizottság döntése alapján olyan személynek vagy közösségnek ítéli oda, aki vagy amely Esterházy szellemiségében tevékenykedett vagy tevékenykedik elsősorban a csehszlovákiai kisebbségi magyarság egységének, megmaradásának és továbbfejlődésének szolgálatában, illetve Esterházy János szellemi hagyatékának ápolásában.

A Bizottság a Rákóczi Szövetség keretében dolgozik, munkájában külső szakértőket is alkalmazhat, szükség szerint, de évente legalább egyszer ülésezik. A Bizottság munkájához pénzügyi háttérrel a Rákóczi Szövetség biztosít.

Az Esterházy Emlékbizottság munkáját az alapításkor elfogadott Programnyilatkozat határozza meg, illetve a Bizottság tevékenységét ezen nyilatkozatban, mint alapszabályban foglaltak szerint végzi. Munkája három fő tevékenység köré csoportosul:

Esterházy emlékünnepségek szervezése, az Esterházy Emlékplakett kitüntetettjeinek kiválasztása és a kitüntetés átadása. Esterházy szellemi hagyatékának őrzése, Esterházy rehabilitálásának előmozdítása.

Az Esterházy emlékünnepségek ma már a Rákóczi Szövetség éves állandó programjainak is részei. Minden évben március elején, közepén emlékezünk meg születésének (1901. március 14.) és halálának (1957. március 8.) évfordulójáról. Az ünnepség a Budapest belvárosában lévő Szép utcai emléktáblánál emlékezéssel és koszorúzással kezdődik, majd egy erre alkalmas helyen – 1996-tól a Magyarok Világszövetsége Közreműködésével a közelben lévő Magyarok Házában – ünnepi műsorral és az emléklakettek átadásával folytatódik.

Az emléktáblát magában foglaló Szép utcai emlékhelyet az Emlékbizottság azon a homlokzaton alakította ki 1992-ben, amely ház Esterházy János utolsó budapesti lakhelye volt 1944-ben.

Rendszeres a megemlékezés a csehországi Mirovban is, ahol a helyi börtönben töltötte életének utolsó idejét és ott is halt meg. Földi maradványainak hollétét máig homály fedi, de feltételezhetően a mírovi rabtemetőbe kerültek. Ezért a temetőben a csehországi magyarokkal együtt 1995-ben síremléket állítottunk. E síremléknél rójuk le kegyeletünket és tiszteletünket minden év júniusában. Az emlékünnepeket Mirovban – támogatásunkkal – a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetségének osztravai csoportja szervezi.

Esterházy János emléke, szellemi hagyatéka és rehabilitálása mindnyájunknak, de különösen „felvidéki magyarjai”-nak fontos. Könyvek sorának létrejöttét és megjelenését támogattuk, azok idegen nyelvű kiadását szorgalmaztuk. Emléktáblák, szobrok felállítását kezdeményeztük és támogattuk, elismertük és kitüntettük azokat a személyeket és közösségeket, akik és amelyek Esterházy emlékéét és szellemi hagyatékát ápolják.

Az Esterházy Emlékplakett alakítását a Bizottság már alakulásakor elhatározta. Első átadására 1991. május 21-én került sor, azóta minden évben a márciusi megemlékezés ad alkalmat az elismerések átadására. Eddigi 15 alkalommal 38 Emlékplakett került átadásra, ebből 7 plakettel egy-egy közösséget, 31 plakettel pedig magánszemélyeket tüntetett ki az Emlékbizottság. Három fő ünnepélyes jegyzőkönyvi elismerésben részesült. A döntést az ajánlás és kiválasztás után a Rákóczi Szövetség Elnöksége is jóváhagyta.

A kitüntetettek névsorát az emlékfüzet későbbi lapjain közöljük.

A magyar Országgyűlés és a Külügyminisztérium figyelmét felhívtuk arra az ellentmondásra, miszerint Esterházy János Szlovákiában és Csehországban ma is háborús bűnösneként van nyilvántartva. Kapcsolatot ápolunk civil szervezetekkel, az egyházakkal annak érdekében, hogy elérhessük, az európai uniós „baráti” országokban mielőbb sor kerüljön Esterházy János rehabilitálására.

Az Emlékbizottság évente egy alkalommal ülésezik, munkája azonban folyamatos, kapcsolatai kiterjedtek, figyelemmel kíséri, szervezi és támogatja az Esterházyval kapcsolatos hazai és határon túli eseményeket.

Az Emlékbizottság „spiritus rector”-a, szellemi vezetője és fáradhatatlan elnöke Stelczer Elemér. Elnökünk 2005. novemberében töltötte be 80. életévét. Ebből az alkalomból – mint a Rákóczi Szövetség alapító tagját – de legfőképp, mint az Esterházy Emlékbizottság vezetőjét egy bensőséges ünnepség keretében Rákóczi Emlékéremmel tüntette ki a Szövetség választmánya.

Az Emlékbizottság tagjai annak megalakulásakor: Stelczer Elemér elnök, Csáji Attila, Molnár Imre, Dr. Neumann Tibor, Selmeczi Elek, Tamáska Péter.

Az Emlékbizottság tagjai 2006-ban: Stelczer Elemér elnök, Horváth Árpádné, Martényi Árpád, Molnár Imre, Török Bálint.

A Bizottságban szakértőként felkérte a következő személyek közreműködését: Esterházy-Malfatti Alice, Halzl József, Ébert Tibor, András Károly, dr. Gazdag Imre, dr. Hites László, Lipcsei Gyula, dr. Hölvényi György.

Mi a kereszt helyébe nem helyezzük a nyilat, mi megmaradunk a krisztusi kereszt mellett, az a mi jelvényünk! (...) A nemzeti szocializmus német termék, nem kiviteli cikk! (Felvidéki Magyar Hírlap, 1939)

AZ ESTERHÁZY JÁNOS EMLÉKÉREM ALAPÍTÁSA ÉS KITÜNTETTJEI

A **Rákóczi Szövetség** választmánya döntésének értelmében a szövetség keretében **1991**-ben létre hívott **Esterházy János Emlékbizottság** megalakulásakor választott rendes tagjai mellett szakértőket is felkért munkája végzéséhez. A tagok (és sokan mások) segítették véleményükkel, tanácsaikkal, ajánlásaikkal. A szakértők javaslatára a Bizottság emlékérem alapítását határozta el. Az emlékérmet Nagy János felvidéki magyar szobrászművész tervezte és Horvát Sándor budapesti ötvös formázta meg. A bronzplakett Esterházy arcása egy börtönrács, ha úgy tetszik egy kereszt előtt. A plakett hátoldala egy gúzsbakötött embert ábrázol, azaz a felvidéki magyarságot jelképezi.

Az Esterházy Emlékérem megrendelése majd elkészülte után, a Rákóczi Szövetség és az Esterházy Emlékbizottság közös döntése értelmében, annak eredeti, Nagy János szobrászművész által 2 példányban elkészített és kőkeretbe épített prototípusát **Esterházy-Malfatti Alice** grófnőnek (a mártír politikus leányának) és egykori munkatársának, **Hites Kristóf** bencés szerzetesnek adományozta. Az ünnepélyes átadásra **1991. május hó 21-én** került sor a Rakpart Klubban megtartott Esterházy Emlékünnepség keretében.

A későbbiekben az emlékérem ötvösművészi változata került kiadásra.



A beérkezett javaslatok alapján az emlékbizottság 1992-ben döntött első ízben az Esterházy Emlékérem odaítéléséről. Ekkor a szlovákiai magyarság 1945-1949 közötti hontalanságának történetét feldolgozó **Janics Kálmán** történész, és az ugyanebben az időben a csehszlovákiai magyarság jogvédelme érdekében illegálisan tevékenykedő **Csehszlovákiai Magyarok Demokratikus Szövetségének egykori bebörtönzött vezetői: Lipcsei Gyula, Krausz Zoltán, Mészáros Gyula és Hajdú László** részesültek az Esterházy Emlékérem kitüntetésében. Janics Kálmán „A hontalanság évei” című korszakalkotó munkájában elsőként méltatta Esterházy János tevékenységét, s a későbbiekben több írásában is szót emelt az őt ért igazságtalan bánásmód ellen.

Az Emlékbizottság 1993. március 4-i döntése alapján a kitüntetést Ébert Tibor író és a Komáromi Jókai Színház Társulata kapta. Az író és költő Ébert Tibor a „felvidéki magyarság nagy mártírjának emléket állító Esterházy János című színpadi játékának megírásáért, a Komáromi Jókai Színház Társulata pedig e dráma igényes – **Beke Sándor** rendező által irányított – nagy sikerű színreviteléért, valamint számos szlovákiai és magyarországi bemutatásáért érdemelte ki a kitüntetést.

1994-ben **Nagy János** szobrászművész, az Esterházy János emléket megörökítő művészi alkotásaiért, valamint a szlovákiai magyar képzőművészetben kifejtett kimagasló tevékenységért kapott emlékérmeket. A felvidéki magyar irodalom ápolásában, terjesztésében és a szlovák-magyar kapcsolatok elmélyítésében végzett kimagasló tevékenységért **Mayer Judit** irodalmi szerkesztő, valamint az Esterházy János emlékéhez és szellemi hagyatékához hű publicisztikai munkásságáért **Török Balint** is emlékéremben részesült. Mindketten több színvonalas írásban tettek hitet Esterházy emberi és politikusi nagysága mellett.

Az emlékbizottság 1995-ben a **Csehszlovákiai Magyar Kisebbség Jogvédő Bizottsága** (1978-1989) volt szövegírójét **Duray Miklóst** jutalmazta emlékéremmel, illetve egykori munkatársait: **Bodnár Máriát, Kissné Szarka Katalint és Petőczné Sárszegi Csillát ünnepléssel oklevéllel**, mivel ők a Husák-i kommunista rendszer idején személyes biztonságukat is kockáztatva vállalták a szlovákiai magyar iskolák és ezen keresztül az egész felvidéki magyar kisebbség jogvédelmét. Ez évben két emlékérem posztumusz adományozására is sor került **Priesender Emil** (aki személyes közbelépésével mentette meg 1949-ben Esterházy Jánost a kötél általi haláltól) és **Szent-Ivány Gábor**, a Csehszlovákiai Magyarok Nemzeti Bizottmányának volt főtitkára (aki jelentős anyagi áldozatot vállalva az Egyesült Államokban írta meg és adta ki angol nyelven a Gróf Esterházy János című monográfiát) részére. A posztumusz adományozott érmet a családtagok vették át.

1996-ban a mártír gróf emlékének és a pozsonyi magyarság nemzettudatának következetes ápolásáért részesült emlékéremben a pozsonyi **Esterházy János Közművelődési Klub**. Az érmet a klub alapítója és fáradhatatlan vezetője **Schniererné Wurster Ilona** vette át. A klub nemcsak a Esterházyval kapcsolatos pozsonyi rendezvények, istentiszteletek kezdeményezője, hanem a hasonló jellegű budapesti és mirovi megemlékezéseken való részvétel szervezését is felvállalja. Vele együtt emlékérmeket kapott **Popély Gyula** történész, aki tudományos munkásságával, illetve **Tóth László** író, aki irodalmi és művelődéstörténeti munkásságával szolgálta a felvidéki magyar nemzetiség megmaradását, történelem- és nemzet tudatának megerősödését. Popély Gyula számos tanulmányt publikált Esterházy Jánosról, Tóth László pedig a felvidéki magyarság tragikus sorsát érintő és dokumentáló publikációi mellett kiadója is lett az Esterházy írásai és beszédei válogatását tartalmazó „A kisebbségi kérdés” című kötetnek. Esterházy János tevékenysége és életáldozata külföldön való megismertetésének célját szolgálva részesítette a bizottság az emlékérem kitüntetésében ugyanabban az évben Alois Mockot, az Osztrák Köztársaság nyugalmazott külügyminiszterét és

Herbert Schambecket, az Osztrák Szövetségi Tanács volt alelnökét. A kitüntetést az Osztrák Parlament épületében rendezett Esterházy János emlékülés alkalmából Stelczer Elemér és dr. Halzl József nyújtotta át a nevezetteknek.

Az emlékérmeket **1997**-ben a Szlovákiában működő **I. számú Esterházy János cserkészcsapat** kapta meg a felvidéki magyar ifjúság Esterházy János szellemében való neveléséért és a magyar kulturális hagyományok ápolásáért. A felvidéki magyar cserkészek saját (hordozható) Esterházy mellszobrot készítettek, amely gyakori szereplője ünnepségeiknek és egyéb rendezvényeiknek. Sajnos ebben az évben ismét sort kellett keríteni egy posztumusz díjadományozásra, mégpedig az emlékbizottság tagjai közül megdöbbentő hirtelenséggel eltávozó **Selmecki Elek** részére, aki az emlékbizottságban ugyanúgy mint a Rákóczi Szövetségben, áldozatos tevékenységet végzett a felvidéki magyarság javára.

1998-ban az Emlékbizottság munkájának hosszú évek óta tartó kiváló irányításáért és a Szép utcai Esterházy János emléktábla megvalósításáért **Stelczer Elemér**, illetve az Esterházy János monográfia megírásáért **Molnár Imre** történész részesült a kitüntetésben.

Esterházy Lujza „Szívek az ár ellen” című, francia nyelven írott emlékiratának magyarra fordításáért **1999**-ben **Pröhle Henrikné Samarjay Éva** részesült emlékéremben. Éva néni Esterházy János gyermekeinek, Alicenak és ifjabb Jánosnak is nevelője volt a nyitraújlaki kastélyban. Rajta kívül az Esterházy János életének megismertetéséért végzett sokoldalú tevékenységéért ugyanebben az évben **Balassa Zoltán** felvidéki magyar történész kapta meg az emlékérmeket. Balassa Zoltán, magyarországi és szlovákiai lapokban publikált írásai mellett „Pilóta a viharban” címmel jelentette meg Esterházy János életrajzát.

A magyar történelem szempontjából oly jelentős **2000.** esztendőben a bizottság **dr. Halzl Józsefet**, a **Rákóczi Szövetség** elnökét részesítette kitüntetésben. Az elnök szlovákiai magyarság megmaradása érdekében végzett fáradhatatlan tevékenységébe, kezdet óta helyet kapott az Esterházy Emlékbizottság működési feltételeinek biztosítása. Gondoskodik arról, hogy az ifjúság körében rendszeresen végzett, s általa támogatott ismeretterjesztő tevékenységbe minden alkalommal bekerüljön az Esterházy János tevékenységét bemutató rész is. Vele együtt részesült elismerésben a **Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége**, amely odaadó és lelkes szervezője az évenként Mírovban, Esterházy jelképes sírjánál megrendezésre kerülő emlékünnepegeknek. Az elismerést a szervezet vezetője, az Osravában élő **Mónus Ferenc** vette át.

2001-ben ünnepeltük Esterházy János születésének 100. évfordulóját. Az ez évi kitüntetéseket a centenáriumi alkalmából a magyar Országházban megtartott nagyszabású emlékülés keretében adtuk át. Emlékérmeket kapott az Esterházy János politikai örökségét felvállalva tevékenykedő **Magyar Koalíció Pártja**. Az emlékérmeket a párt elnöke Bugár Béla, a szlovák parlament alelnöke vette át. Kitüntetésben részesült még az Esterházy rehabilitálása mellett bátran kiálló **František Mikláško** szlovák kereszténydemokrata politikus és a keresztény hitéért hosszú évekig bebörtönzött felvidéki pap, **Lénárt Károly** atya, Esterházy János egykori csehszlovákiai rabtársa is.

2002-ben a MAZSIHISZ kapcsolatait irányító **Lazarovics Ernő** részesült az emlékéremben. Lazarovics Ernőnek a magyarországi izraelita sajtóban jelent meg tanúságtétele Esterházy egykori, zsidó honfitársait mentő nemes cselekedeteiről, és támogatólag állt ki Esterházy Yad Vashem kitüntetésének ügye mellett is.

Az emlékbizottság **2003**-ban **Erdélyi Gézának**, a szlovákiai református egyház püspökének, valamint a **Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségének** a felvidéki magyarság lelki és szellemi kultúrájának fennmaradása érdekében végzett odaadó tevékenységét méltányolta az emlékérem adományozásával.

2004-ben **Frideczky János**, a Pozsonyi Kasinó alapítója és vezetője, illetve a komáromi **Selye János Kolégium** részesült elismerésben a felvidéki magyarság érdekében és gróf Esterházy János mártír politikus szellemi örökségének szolgálatában folytatott áldozatos tevékenységéért.

Az emlékbizottság **2005-ben Burián László** katolikus papot, az 1946/47-ben Csehországba deportált felvidéki magyarok egykori bátor lelkipásztorát jutalmazta megkésett köszönetként az emlékéremmel. Vele együtt kitüntetésben részesült **Hetényi József** is, aki Esterházy János Gulag-beli rabtársa volt az egykori Szovjetunóban, illetve odaadó támogatója a mártírpolitikus rehabilitálásáért folytatott küzdelemnek is.

Az Esterházy János Emlékbizottság fennállása 15. évfordulóján az emlékéremet a **Kassai Thália Magyar Színház** és **Búcs** község kapta. A kassai Thália Színház Esterházy János egykori választói körzetében, Kassán és környékén a saját fennmaradásáért folytatott heroikus küzdelemmel együtt következetes hűséggel őrzi a magyar szót és a magyar színházi kultúrát. Búcs községben pedig 2005-ben első alkalommal sikerült Szlovákiában Esterházy Jánosnak nyílt téren is szobrot avatni. Mint ismeretes, minden korábbi hasonló próbálkozás a hatóságok ellenállása miatt sikertelenül végződött.

Tisztában vagyunk azzal, hogy az Esterházy Emlékérem erőlteti kitüntetésével megjutalmazott, fentebb felsorolt személyeknél jóval többen vannak azok, akik eddig is sokat tettek Esterházy rehabilitálásának ügyéért, illetve a felvidéki magyar nemzetrész fennmaradása érdekében. E helyütt az ő munkájukért is szeretnénk köszönetet mondani, s jelezni szeretnénk, hogy munkájukra büszkék vagyunk és nélkülözhetetlennek tartjuk azt. Nekünk – akik megismertük az ő életét és áldozatát – Esterházy tekintetét magunkon tudva kell folytatnunk az „alkotó munkát” együtt tovább, s abban a szellemben, ahogy ő tanította a reája bízottakat: „Munkánknak olyannak kell lennie, hogy abból sugározzék a hajthatatlan magyar öntudat és a magyar élni akarás. /.../ Nem vagyunk kevesen, nagyon sokan sem, de ha együtt vagyunk többszörössé válik alkotóerőnk és eredményesebbé magyar munkánk.”

MEGHÍVÓ

A Rákóczi Szövetség és az Esterházy János Emlékbizottság
tiszttelettel és szeretettel meghívja Önt és kedves családját

gróf Esterházy János

emlékére rendezett budapesti ünnepeire.

Időpontja: 2000. március 5. (vasárnap 10 óra)

Színhelye: Budapest, V. Szép utca 3.

Ezt követően emlékülést tartunk, melynek keretében átadjuk az ideai
Esterházy Emlékplaketteket.

Színhelye: Magyarok Háza, Budapest, V. Semmelweis utca 1-3.

Közreműködik: a somorjai HÍD vegyeskar.

Az ünnepség fővédnöke Esterházy Alíz.

Fól tudjuk, mi a bolsevizmus. Olyan métely az, amely ha elterjedne, végleg lelki fertőbe süllyesztené az emberiséget, és megsemmisítené az emberi szellem évszázadok folyamán alkotott értékeit, és újabb százvezrek vagy talán milliók elpusztítását vonná maga után. (Magyar Hírlap, 1944)

A BUDAPEST, V. KERÜLET, SZÉP UTCAI EMLÉKTÁBLA

A náci- és kommunistaellenes magyarok nagy ünnepe volt 1992. október 4. Budapesten, az V. kerületi Szép utcában, amikor a 3. számú ház falán fölavatták azt az emléktáblát (a felvidéki Nagy János és a budapesti Horvát Sándor szobrászművész alkotását), amely azt a házat jelöli meg, amelyben a negyvenes évek első felében budapesti látogatásai alkalmával megszállt Esterházy János, a kiváló szlovákiai politikus. A tábláról csak ennyit: kevés ilyen művészi szépségű emléktábla látható a fővárosban.

A Szép utca még sohasem volt ilyen szép, mint akkor, az avatás napján: több száz magyar, köztük több busznyai felvidéki töltötte meg a rövid utcát, s amikor felhangzottak a Himnusz hangjai, a kis közösség úgy zengte a nemzeti imádságot, mintha legalább ötször annyian lettünk volna. (Az ünnepséget befejező Szózatot sem csak a honvéd fúvószenekar játszotta, de azt is énekelte minden jelenlévő.)

A közönséget Stelczer Elemér, az Esterházy János Emlékbizottság elnöke köszöntötte. Az ünnepi beszédet Katona Tamás miniszterelnökségi államtitkár tartotta, méltatva Esterházy



politikusai és emberi nagyságát. Utána Hites Kristóf atya emlékezett a régi barátára, majd Duray Miklós, az Együttélés mozgalom elnöke, Bugár Béla, a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom elnöke, Popély Gyula, a Magyar Néppárt elnöke és a szlovákiai magyarság különböző szervezeteinek vezetői szólaltak fel.

Az emléktáblát gróf Esterházy Alice, a nagy politikus leánya leplezte le. Részt vett az ünnepségen férje, Malfatti báró és két fia is.

Méltó volt az ünnepséghez a Szlovákiai Magyar Tanítók Énekkarának, a Honvédségi Zene-művészeti Szakközépiskola fúvóegyüttesének, valamint Horváth Sándor színművésznek a szereplése.

*Részletek az ESTERHÁZY EMLÉKTÁBLA avatóünnepségén
(Budapest, Szép utca 3., 1992. október 4.) elmondott beszédekből*

STELCZER ELEMÉR:

Gróf Esterházy Jánosra a magyar nép egyik nagy fiára emlékezünk a mai napon, azelőtt a ház előtt, ahol budapesti tartózkodása idején 1940-től 44-ig a nyilasok által történt letartóztatásáig lakott. Történelmi alakját oda sorolhatjuk nemzeti nagyjaink és mártírjaink közé. Keresztény meggyőződése, magyarsága és humanizmusa példát adhat mindnyájunknak jövőnk, egy valóban tiszta és eszményekkel felépített békés Közép-Európa formálásához. Régi vágyunk teljesül ma, amikor emléktáblát avatunk. Emléktáblát, amely máától hirdetni fogja a szlovákiai magyar párt elnökének, a felvidéki, illetve az egész magyarság mártírjának emlékét. Együttal emlékezni szeretnénk a vele együtt elhurcolt Pozsonyból elhurcolt magyarokra, úgymint Neuman Tiborra, Csáky Mihályra, Teszár Bélára, Jabloniczky Jánosra, Párkány Lajosra, Böjtös József, Virsik Károlyra, Szüllő Sándorra, Birnbaum Frigyesre és Lászlóffy Ferncre akiket Esterházyval együtt ítélték el a moszkvai Butyrka börtönben, s akiknek többsége sohasem tért vissza a Szovjetunió lágereiből. Emlékeztetni szeretnénk a Csehszlovákiai Magyar Demokratikus Népi Szövetség tagjaira, minden olyan magyarra, akiket Csehszlovákiában ártatlanul ítélték súlyos börtönbüntetésre, s minden más igazságtalanul üldözött és meghurcolt felvidéki magyar honfitársunkra.

Dr. KATONA TAMÁS államtitkár:

Kedves Barátaim !

Bármilyen szép számmal jöttünk is el, ez az ünnepség mégis családias. Otthon vagyunk közel egymáshoz és erre a közelségre, erre az intimitásra, erre a melegségre van szükség, amikor fájdalmas dolgokra emlékezünk. Ha módom volna rá, szeretnék egy fiatalembert megidézni, akit én egy 1938-as őszi napon 6 éves koromban láttam vagy háromszázévezred magammal a Hősök terén és aki olyan rettenetesen különbözött a honi politikusoktól, akik általában az én koromban voltak már akkor díszmagyarban voltak és izzadtak, és közöttük ott volt egy sugárzóan jóarcú és tökéletesen emberi beszédű, nem szónokló fiatalember. Egy fiatalember 37 évesen, aki akkor életének a legnehezebb választását tette meg, mert az 1938-as visszacsatolás után ő otthon maradt, ott a Felvidéken. Úgy érezte, hogy nem lehet elszakadni azoktól a falvaktól, amiknek a nevét is hálátlan módon alig ismerjük, hogy Menyhe, Zsére, vagy Kolon, vagy a népdalainkból ismert Gerencsér, vagy Csítár, vagy Gimes, vagy Cétény. Pedig mennyivel kényelmesebb lett volna egy gazdag földbirtokosnak ide áttelepül-

ni. Ő a nehezebbet választotta, mert tudta, hogy a politika az kötelesség keresése, szolgálat és ő ezt minden póz és nagyképűség nélkül vállalta. Ott maradt nagyon nehéz időkben, amikor rettenetesen nehéz volt a szlovenszkói magyarságnak a sorsa, de Ő ott maradt és olyan szavakat használt, szinte elsőnek a magyar politikusok közül, ami akkor még nem voltak divatban. Ezek a szavak csak most visszhangoznak minden ajakról, ő volt az, aki a szlovenszkói parlamentben az emberi jogokról és a kisebbségi jogokról beszélt. Ő volt az, aki az akkori politikai életben ezt a korszerű, előremutató, XX. századvegi gondolatot elsőnek képviselte. Fel kell idéznünk azt a pillanatot, amikor az Ő kivételével a szlovenszkói parlament egy emberként emelte a kezét 1942-ben a zsidók deportálását megszavazó törvényénél. Olyan ember volt, akinek hallatlan szociális fogékonysága volt a korszerű keresztény-demokrata, a korszerű szociális gondolkodásnak az egyik magyar úttörője volt és vállalta azt ami a legnehezebb volt. Nagyszerű segítők voltak, arisztokraták és közemberek egyaránt. Egy néhány név, Stelczer Lajos, Révay János, Csáky Mihály, Neumann Tibor. Ez a kis csapat korszerű módon képviselte a magyarság érdekeit és nekünk ehhez kell visszakanyarodnunk. /.../ Ne felejtjük el soha a szülőhazához való kötődését. Az ember nemcsak Európához akar tartozni, hanem szüksége van az áttekinthető méretű közösségekre is. Krisztusi utat járt végig 1945 után és férfiasan, sugárzó fiatalember jó példájával előljárva tanított a börtönben, tanított a maga példájával mindannyiunkat. Úgy érzem ez az ország, ez a város most a kötelességét teljesíti, amikor ezt az emléktáblát leleplezzük. Igen is ez az ország tud emlékezni, tud megbocsátani, egyet nem tud, és egyet nem szabad tennie, feledni. Olyan luxus, amit egy ország, egy kisebbség soha nem engedhet meg magának. Főhajtvá és tisztelettel emlékezzünk rá. A Kormány nevében hadd nyilvánítsam ki miniszterelnökünknek, Antall Józsefnek az üdvözlését mindannyiukhoz, azt mondta: „Légyszíves valamilyen módon emlékezz meg arról, hogy nekem is ott van a helyem azok között, akik egybegyűltek ennél az emléktábla leleplezésnél. És hogy én, aki a korszerű magyar keresztény-demokrácia gondolatát olyan sokra becsülöm, természetes elődömet, előfutáromat és példaképemet látom abban a sugárzó fiatalemberben, aki itt él a szívünkben és akit soha semmilyen önkény onnan kitörölni nem fog.”

HITES KRISTÓF bencés apát, a Csehszlovákiai Nemzeti Bizottmánynak tagja San Franciscóból:

Kedves János! – azt hiszem onnan fölülről az emberi lét másik oldaláról természetesnek veszed, ezt a családi, közvetlen megszólítást. Azon az alapon, hogy azokban a kritikus napokban, amikor az első Csehszlovákia omlott szét, nap mint nap együtt ültünk a komáromi Bencés Székház asztalánál én mint zöldfülű, Te, mint a felvidéki magyarság nagy államférfiának mártír útjára lépő politikus. Benne volt a levegőben, hogy rövidesen elválnak útjaink. Mi ideátra néztünk és vártuk a szívből kitörő örömet, a visszatérés örömét. Te pedig az ellenkező irányba néztél, mert már elhatározta: Te maradsz. Te a felvidéki magyarság mártír útjára fogsz lépni. Hasonló volt ez a kritikus idő a mostanihoz. A második Csehszlovákia eresztékei ropognak és omlanak szét. A töredék magyarság, amelyért Te életedet feláldozta, kezd elindulni a mártíromság útján. Te, onnan felülről, megdicsőülve és féltő szeretettel nézel le ránk. Csak egy üzeneted van, úgy érzem ugyanaz, ami ott volt a közös asztalnál, amikor elválóban voltunk. De egyben maradjunk együtt, akármilyen sors vár rátok, maradjatok meg hitben reményben és szeretetben. Ez a lelki erő vitt végig Téged a mártíromság útján. Engedd meg, hogy a Te nevedben áldjam meg ezt a családi közösséget, közülük olyan sokakat a Duna másik oldaláról, a Te nevedben ugyanazzal az üzenettel: áldjon

meg titeket a mindenható Isten, akihez én már visszatértem, hogy **tartsatok ki a hitben, a reményben és a szeretetben**, mert egyedül ez az üdvösség útja számotokra is.

BUGÁR BÉLA, a Szlovákiai Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom elnöke:

Tisztelt Jelenlévők! – engedjék meg, hogy a mai emlékűnnepély alkalmából a magyar kisebbség szemszögéből próbáljam megvilágítani Esterházy János személyiségét. Mi csehszlovákiai, szlovákiai magyarok és elsősorban magyar keresztények példaképünknek tekintjük Őt, aki életével bizonyította, hogy kisebbségi sorsban is meg lehet, sőt meg kell maradnunk magyarnak és kereszténynek. Bizonyította egy keresztény világnézeti párt jogosságát. Életpéldája figyelmeztetés a politikusok számára, hiszen a politika hitelét a társadalomban a mindennapos helytállás bizonyítja és nem pedig a könnyen kimondott, de annál gyorsabban elszálló szavak. Ő megértette, mi a feladata egy kisebbségi sorsú keresztény politikusnak: tudomásul venni a környező világot, de ugyanakkor küldetesként kereszténységgé alakítani azt, szűkebb értelemben formálni a közösséget és a társadalmat. Ezért maradt 1938 után a 70 ezernyi magyarral a szlovák állam területén, hogy pásztor legyen a szétszórta nyájnak. A jelenkor kisebbségi politikájában Esterházy János elvei, eszméi a közel 50 év elteltével sem vesztek semmit az aktualitásukból és különös hangsúllyal érvényesek a szlovákiai történésekre ma is. /.../ Esterházyval együtt mi is valljuk, csak az a nemzet veszhet el, amely önként mond le valamely jogáról. Az Ő nyomdokain járva és munkásságát folytatva fogalmazzuk meg a szlovákiai magyar kisebbség jogainak törvénytervezetét. Esterházy János üzenete tovább él bennünk. Ha a magyarság meg akarja találni szerepét Közép-Európában, olyan légkört kell itt teremtenie, amely kizárja a gyűlöletet és a féltékenységet és biztosítja különböző nemzetek egymás mellett élését. Ehhez szeretnénk hozzájárulni mi, szlovákiai magyar keresztények is, a szlovák-magyar viszony stabilizációs tényezőjeként, a közvetítő híd szerepét vállalva. Vállalva a meg nem értés és megaláztatás légkörét, melyben Esterházy János a példa és erőforrás számunkra ahhoz, hogy magyarok, keresztények és demokraták maradjunk még Szlovákiában is.

POPÉLY GYULA a Magyar Néppárt elnöke, a Pozsonyi Magyar Gimnázium igazgatója:

Kegyelettel emlékező Gyülekezet, mélyen tisztelt Család! Felemelő, valóban szívet dobogtató érzés számomra, hogy megérhettem ezt a napot. Megtaposott és többszörösen megaláztatott nemzetünk feltápáskodásának, fokozatos magára találásának jelét látom abban, ami itt ma történik. Több ez, mint egyszerűen csak egy emléktábla felavatása. Több ez, mint visszapillantás múltunk egyik nagy történelmi személyiségére, több mint főhajtás a felvidéki magyarság nagy mártírja előtt. Nem más ez, mint önmagát kereső nemzetünk, felvidéki magyar nemzetrésznünk magára találásának magasztos megnyilvánulása. /.../ Sorsa a görög tragédiák kegyetlenségét idézi, de élete így is erőt adó forrás és erkölcsi mérce valamennyiünk számára. Bátran ki merem jelenteni, legyen bármi sanyarú a sorsa, nincs veszve az a nép, amelynek ilyen fiai vannak!

SCHNIERERNÉ Dr. WURSTER ILONA az Esterházy Klub vezetőségi tagja

Tisztelt Jelenlévők, Mi pozsonyi magyarok erőt merítve nagy példaképünktől, aki bátorságot, hűséget, megnemtorpanást hagyományozott ránk, 1990. november 28-án megalakítottuk az

Esterházy János Klubot. Tettük ezt akkor, amikor még tilos volt Esterházy János nevét említeni, amikor bátorságnak számított és a mai napig is bátorság az Ő nevét még kiejteni is. Mi, a hálás utókor vállaltuk és vállaljuk és valljuk az Ő eszméit. Mi abból a síró városból érkezünk, amelyik a mai napig nem állíthatott fejfát a szlovákiai magyarság legnagyobb fiának. Adósságot törlesztünk azzal, hogy itt vagyunk, tisztelettel emlékezve hoztuk el fenyőkoszorúnkat, melyen ezen a felírás van: „Tisztelet a mártírnak és társainak”/.../Véssük szívünkbe, vigyük magunkkal haza otthonainkba Esterházy János üzeneteit. Váltuk valóra nemes célkitűzéseit, amelyeket Ő akkor és később a mostoha körülmények miatt nem tudott maradéktalanul valóra váltani. Kívánom, hogy legyen minden magyar lélekben Esterházy János kicsinyített mása a mindennapi életben. Ez, ha sikerül, nem lesznek nemzetiségi torzsalkodások a Kárpát-medencében. Ehhez kérjük Isten segítségét.

BALASSA ZOLTÁN Kassa város képviselője

Hölgyeim és Uraim ! – Esterházy János emléktáblája előtt állva el kell töprengenünk azon, hogy néhány hónappal ezelőtt miért is érte Őt annyi támadás itt Magyarországon és odaát Szlovákiában is. Nem tudok más magyarázatot találni rá, csak azt az egyet, hogy a közép-szerűek, az ide-oda helyezkedők, az ügyeskedők, a kisszerű hajbókolók botrányköve, egy olyan ember mindig kellemetlen, aki életével példázza, hogy ellent lehetett állni a gonosznak, a hatalomnak, ki lehet és ki kell állni az igazság mellett. A kisszerűség, a lakájszellem mindig azzal védekezik, hogy nem lehet semmit sem tenni. Úgymond az objektív körülmények gátolják meg az embert abban, hogy helyesen cselekedjen. Az ilyen gondolkodású percmemberké számára jobb lett volna, ha Esterházy János meg sem született volna, mert most nem kellene magyarázkodniuk. Elmondhatnák, mindannyian egyformán viselkedtünk, nem volt más járható út. A gróf megmutatta, volt más lehetőség is. Mivel tevékenységét csak négy évtizeden át lehetett letagadni, és a mindenkit kiszolgálóknak nem maradt más hátra, mint beszennyezni tiszta emléket, hogy maguk közé rántsák le, önmaguk hasonlatosságára torzítsák. De az életmű ellenállt. Ahogy ez a tábla is dacolni fog nemes anyagánál fogva az idő viszontagságaival, és a feledékenységkel. Igaz a mondás, csak az ár ellen úszva lehet eljutni a forráshoz, ahol a történelem ura fogadja az igazakat. Tisztelegjünk hát Esterházy János gróf emlék előtt abban a reményben, hogy a városban, amelyet annyira szeretett és amelynek képviselőjében vagyunk jelen, egyszer majd szintén áll egy emléktábla, amely arra figyelmeztet, hogy az örültek által meglódított időkben is lehet a krisztusi utat követni, vagyis szolgálni embertársainkat és ezáltal a jövő nemzedékek ösvényei fénylő példák, mint a grófé is, világítják be az előttünk álló göröngyös utat, hogy el ne tévelyedjünk. Lehullott a táblát fedő lepel, ezzel a hazugságot is a magunk módján lepleztük. Köszönöm.

Az emléktáblát megkoszorúzta:

a Rákóczi Szövetség nevében Halzl József és Selmeczi Elek

az Önkormányzat nevében Mihályfi Gábor polgármester

az E.J.Emlékbizottság nevében Neumann Tibor

a Magyar Kereszténydemokrata Párt nevében Nagy Imre

az Együttélés nevében Bauer Edit

a Magyar Néppárt nevében Molnár János

a Pozsonyi Magyar Gimnázium nevében Kulcsár Eszter és Molnár Júlia

a Pozsonyi Kis-kárpátok és Hunyadi Mátyás Cserkészcsapat nevében
Lőrincz János
a CSEMADOK kassai szervezete nevében Pálencsár Judit
a Kassai Magyarok Baráti Társasága nevében Balassa Zoltán
Ezen kívül virágot és koszorút helyeznek el az Esterházy Emlékbizottság és Klub nevében
Schniererné Dr. Wurster Ilona, Lipcsei Gyula,
A Magyar Politikai Foglyok Szövetsége nevében Szőnyi István.
A miskolciak nevében dr. Nátafalusi István.
A CSEMADOK nevében Dr. Bauer Győző és Szabó Rezső.
A Magyar Kereszténydemokrata Néppárt nevében Hölvényi György
A Kereszténydemokrata Néppárt Belvárosi Szervezete nevében Velis Gyula
A CSEMADOK komáromi szervezete nevében Dr. Bajnok István



Ha lelki szemünk elé idézzük a bolsevista uralmak borzalmait és gaztetteit, akkor csak egyet kérhetünk az Úristentől, hogy engedje meg minél kevesebb áldozat árán ennek az egész világot megmértelyezni akaró mozgalomnak minél előbb való teljes letűrését.
(Új Hírek, 1941)

MEGEMLEKEZÉS GRÓF ESTERHÁZY JÁNOS SZÜLETÉSÉNEK 100. ÉVFORDULÓJÁRÓL

Esterházy János születésének (és halálának) évfordulójára emlékezünk évente a március első felében tartandó Esterházy emlékünnepségekkel. Esterházy 1901. március 14-én született, ezért a 2001. évi ünnepségen születésének 100. évfordulójáról emlékeztünk meg.

Az ünnepség szervezését 2000. őszén kezdtük. Az ünnepség védnökéül Mádl Ferenc köztársasági elnököt, a Kormányt pedig az ünnepség közös szervezésében való közreműködésre kértük fel. Mádl Ferenc köztársasági elnök készséggel vállalta a fővédnökséget, s az ünnepségen résztvevők köszöntését. A Kormány a Határon Túli Magyarok Hivatalát jelölte ki közreműködésre és a szervezésre.

Mivel az előzetesen összeállított programban mind Magyarország, mind pedig Szlovákia részéről magas közjogi méltóságok jelezték részvételüket, ezért igen alapos és magas szintű ún. protokoll szervezésre volt szükség.

Az ünnepségre 2001. március 11-én 11 órai kezdettel az Országház Felsőházi-termében (ma



*A Rákóczi Szövetség
és az
Esterházy János Emlékbizottság*

*szeretettel meghívja Önt
közönkénti ünnepségre,
melyet Esterházy János születésének
100. évfordulójára alkalmából tartunk,
2001. március 11-én vasárnap 15.30 órakor,
Budapesten a Szépi utca 3. szám alatti
házon lévő emléktáblánál.
Köszönjük, hogy ünnepségünkkel megízelteli
jelenlétével.*

*Kérjük, közönkénti szándékát jelozza a
Rákóczi Szövetségben a 201-3067 telefonszámon.*

Kongresszusi-terem) került sor. Az ünnepséget Szabó Tibor, a Határon Túli Magyarok Hivatala elnöke nyitotta meg. Ünnepi köszöntőt dr. Mádl Ferenc köztársasági elnök mondott, az ünnepi beszédet pedig Csáky Pál, a Magyar Koalíció Pártjának alelnöke és dr. Halzl József, a Rákóczi Szövetség elnöke tartotta. A szónokok kiemelték Esterházy emberi és politikusi nagyságát, a magyar kisebbség érdekében (Cseh)Szlovákiában kifejtett munkáját, hűségét elveihez és az „ő magyarjai”-hoz, korát messze megelőző demokratikus felfogását mind a kisebbségi kérdésben, mind pedig a zsidóság tragédiája ügyében.

Az ünnepi beszédek után került sor az Esterházy Emlékplakett átadására. Az ünnepi alkalommal Esterházy kitüntetését kapott a Magyar Koalíció Pártja, továbbá František Mikláško, Szlovákia Parlamentjének elnöke, illetve Lénárt Károly tardoskeddi esperes plébános. A laudációt Kövér László, a FIDESZ alelnöke, Duka Zólyomi Árpád, a Magyar Koalíció Pártjának alelnöke és Bara Mihály, Tardoskedd polgármestere mondták.

František Mikláško köszönő beszédében méltatta Esterházy politikusi pályáját, maga is hibának tartotta, hogy hazájában még ma is háborús bűnösként tartják őt nyilván. Ígéretet tett, hogy továbbra is támogatja a rehabilitáció mielőbbi megindítását.

Az ünnepi megemlékezésre megtelt a Felsőházi-terem, jelen voltak a hazai pártok, a civil szervezetek, egyes diplomáciai szervek küldöttei, Esterházy János gyermekei, unokái és lengyelországi rokonai, továbbá olyan felvidéki és magyarországi magánszemélyek, akik tisztelték és ma is tisztelik Esterházy személyét és szellemét.

Délután 4 órakor a Szép utcai emléktáblánál koszorúzás, majd este a közeli Ferences templomban emlékmise zárta az ünnepi megemlékezések sorát.

Mádl Ferenc, a Magyar Köztársaság elnökének ünnepi köszöntője Esterházy János születésének századik évfordulóján:

Hölgyeim és Uraim!

Szeretettel és tisztelettel köszöntöm a megjelenteket; közöttük is megkülönböztetett tisztelettel Esterházy János leányát, Malfatti Esterházy Alice asszonyt, akinek oly' sokat köszönhetünk édesapja emlékének ébren tartásáért.

Tisztelt Emlékező Közösség!

Száz éve, március 14-én született, és negyvennégy éve, március 8-án halt meg Esterházy János. Az ő emléke előtt hajtunk ma itt fejet. A szlovákiai magyarság karizmatikus vezetőjére emlékezünk. Arra a politikusra, aki a Monarchia széthullásakor – tudatos döntéssel a Nyitra menti szülőföldön maradván – vállalta a kisebbségi sorsot. Azt is vállalta, hogy politikusi pályára lépve minden kisebbség szószólója legyen.

Esterházy János hitt a Szent István-i álomban, a Széchenyi által képviselt honszeretben. Hitt abban, hogy a Duna-medencében együtt élő népek csakis a békés együttélés és a közös alkotómunka által válhatnak az európai rend tényezőjévé.

Minden lehetséges alkalommal tudatta, hogy a népek közötti megértés, kiegyezés, egymás kezének megragadása történelmi szükségszerűség. Magára utalóan kiegészítette ezt azzal, hogy annak a politikusnak, aki ebből a talajból sarjadt ki, ez természetes parancs.

Ennek szellemében emelt szót a kisebbségi jogok bármiféle csorbítása, bármiféle hátrányos megkülönböztetés ellen.

Ennek szellemében történetelt meg, hogy 1942-ben a szlovák parlament jelen volt képviselői közül egyedül ő utasította el a zsidók deportálásáról szóló törvényjavaslatot.

Ennek szellemében volt kiemelkedő szószólója a szlovák autonómiának is.

Egységre szólított, mert mint mondta: „*Mi magyarok a nemzetek közösségében, az európai együttesben, tehát a most kialakuló új Európában is csak akkor maradhatunk mindenki által megbecsült, értékes tényezők, ha megővjük minden magyar jellegzetességünket.*”

Folytonosan értékalkotó tettekre buzdított, mondván: „minden magyar adja munkája javát azon a helyen, ahová őt a sors állította”. Élesen elutasította a diktatórikus ideológiákat; érkezzenek azok jobbról vagy balról, hassanak kívülről vagy a határokon belül.

A kisebbségi képviselőt rendkívül súlyos feladatát vette vállára. Mint mondotta: „*Két malomkő közt őrlődtem, de vállaltam a felelősséget, mert rendületlenül bízam... Szlovákia parlamentjében egymagam képviselem a magyarságot... És amíg zárt sorokban, mint egy ember áll mögöttem magyar testvéreim serege, addig sziklaszilárd talajon állok... Erőt ad nékem annak tudata is, hogy csak a törvény, a jog és igazság fegyvereit vesszük harcba, a velünk együtt élő nemzetek egyikét sem kívánjuk megrövidíteni, sőt, legfőbb törekvésünk, hogy mindannyiuk boldogulását biztosítsuk.*”

Élete önkéntes áldozatvállalás volt minden kisebbség és egyszersmind a szlovák többségi nemzet érdekében is.

Egy békésen együttműködő Európa álmával lelkében, következetes hittel és kemény gerinccel tette dolgát, s nem várt érte jutalmat.

A sors kegyetlen fintora, hogy 1944-ben megfosztották képviselői mentelmi jogától, és az állam rágalmozásának vádjával politikai pert indítottak ellene. Bujdosni kényszerült, de bár megtehetette volna, nem menekült Nyugatra. Így tizenkét évnyi érdemes és emlékezetes politikai pálya után tizenkét év börtön haláláig tartó, végtelen szenvedései vártak rá. Hamvainak hollétéről máig nem tudni biztosat.

Tisztelt Emlékező Jelenlévők! Hölgyeim és Uraim!

Esterházy János áldozata arra tanít bennünket, hogy gondoskodó figyelemmel igényeljük a határainkon túl élő magyar kisebbségek egyenrangúságának biztosítását, s ezzel az igénnyel tegyünk eleget annak a velünk szemben támasztott jogos követelménynek, hogy a lehető legteljesebb mértékben biztosítsuk a hazánkban élő kisebbségek egyenrangúságának érvényesülését.

Nem mondható, hogy ne lenne e tekintetben tennivalónk bőven.

Ezért is tartottam természetesnek, hogy már egyik első köztársasági elnöki megnyilatkozásomban – legmagasabb szinten, az ENSZ-közgyűlés nyilvánossága előtt – szót emeljek a kisebbségek méltányos megítélése érdekében, s tartom természetes kötelességemnek, hogy az Alkotmány és a törvények adta jogaimmal élve támogassam jogos önérvényesítő törekvéseiket. Hogy azt tegyük valamennyien, ami Esterházy János küzdelmes életének célját és értelmét is adta.

Hölgyeim és Uraim!

Esterházy János követendő példát hagyott ránk, kései utódaira. A példát, hogy nemzetet nemzettel, többséget kisebbséggel nélkülözhetetlenül kell összekapcsolnia a közös boldogulás nemes törekvésének.

Áldozata nem maradt gyümölcsök nélkül. Európa a közeledések útját járja, az egyetértések új hídjait építi. Szellemi és tárgyi értelemben egyaránt.

Meggyőződésem, hogy e kettős értelemben lesz példa a szomszéd nemzetek számára az ok-talan viszály és háborús esztelenség által lerombolt, de Szlovákia és Magyarország népének közös elhatározásával hamarosan újraépülő Párkány–Esztergom-i Duna-híd. Mely, ha állni fog, bizonyosan Esterházy János érdemeit is hordozza.

Legyünk büszkéek arra, hogy így is tovább él közöttünk.

ESTERHÁZY JÁNOS
SZÜLETÉSÉNEK 100. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL
RENDEZETT EMLÉKÜNNEPSÉG
PROGRAMJA

Budapest, 2001. március 11. – Országház – Kongresszusi terem

A rendezvény fővédnöke
Mádl Ferenc köztársasági elnök

Elnökség:
Szabó Tibor, Halzl József, Esterházy Alice

Az emlékünnepséget Szabó Tibor, a HTMH elnöke nyitja meg

Himnusz

Ünnepi köszöntőt mond Mádl Ferenc a Magyar Köztársaság elnöke
„Esterházy és a szlovákiai magyarság” – Csáky Pál, az MKP alelnöke
„Rákóczi Szövetség és Esterházy János emléke” – Halzl József, a Rákóczi Szövetség
elnöke

Idézetek Esterházy János beszédeiből – előadja Sellei Zoltán

Az Esterházy János Emlékérmek átadása

Zárszó – Esterházy Alice, a mártír szlovákiai magyar politikus lánya

Szózat

15.³⁰ – Koszorúzás a Rákóczi Szövetség rendezésében a Szép utcai emléktáblánál

16.³⁰ – emlékmise a Ferenciek téri rk. templomban

Az emlékünnepségről részletek láthatók a Duna TV „Hetű Hírmondó” című műsorában
(március 11. – 18.⁰⁰ órákor)
illetve az MTV „Palackposta” című műsorában (március 12. 16.⁰⁰ órákor)

Mi az érvényes törvények keretein belül követeljük önrendelkezési jogunkat, Szlovenszko és Ruszinszko teljes autonómiáját, hogy nemzeti, vallási és kulturális fejlődésünket biztosíthassuk. (Prágai Magyar Hírlap, 1933)

ESTERHÁZY ÜNNEPSÉGEK MAGYARORSZÁG HATÁRAIN INNEN ÉS TÚL

ESTERHÁZY EMLÉKNAPOK POZSONYBAN

A kommunizmus bukásával megtört az a halálos csend, amely Esterházy János személyét körülvette. Már az 1989-ben megalakult Rákóczi Szövetség is feladatai közé sorolta a mártírpolitikus emlékének ápolását, róla szóló ismertetések, cikkek, tanulmányok megjelentetését. Szlovákiában az első nagyszabású, vele kapcsolatos rendezvényt A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom Pozsonyi Szervezete és a Magyar Ifjúság Érdekeit Védő Szövetség szervezte 1990 november 28-án. A rendezvény talán a II. világháború befejezése óta első alkalommal a pozsonyi Dómban celebrált magyar nyelvű szentmisével kezdődött. Ezt az istentiszteletet Mészáros Gyula esperesplébános, az egykori fogolytárs mutatta be Esterházy János lelki üdvéért. II. János Pál pápai áldását küldte az egybegyűlteknél, amit az istentisztelet után olvastak fel. A szentmise ünnepélyességéhez Szabó Imre orgonaművész és Kovács Béla operaénekes járult hozzá.

A szentmise után a pozsonyi Szakszervezetek Házában ünnepi szimpózium keretében Schniererné Wurster Ilona vezetésével alakult meg az Esterházy János Közművelődési Klub. A szimpózium fő előadója Turczel Lajos, Csoóri Sándor és Molnár Imre volt.

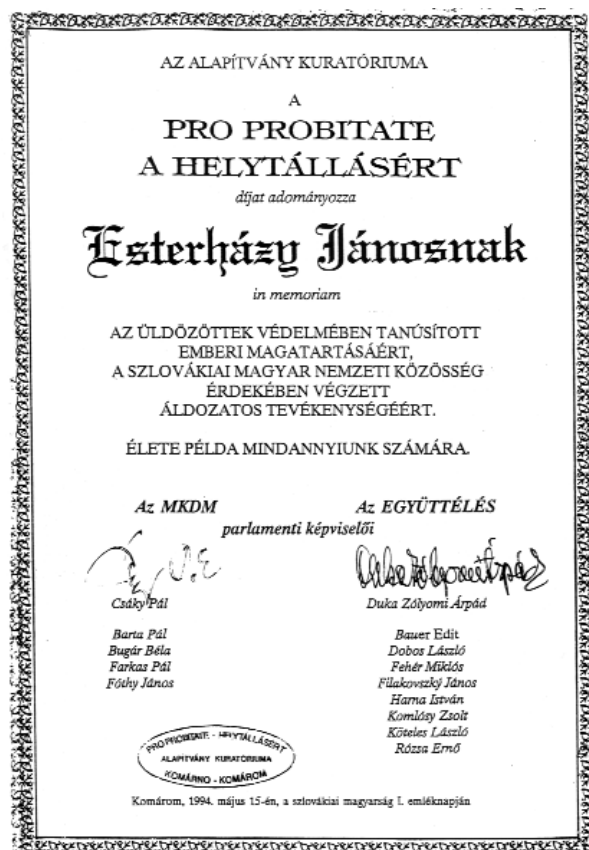
Ezt követően Esterházy János születésének 90. évfordulóján (1991. márius 8-10.) már az Esterházy János Közművelődési Klub rendezett emléknapiakat Pozsonyban. Az ugyancsak a pozsonyi Dómtemplomban rendezett eseményen az „Ifjú Szívek ének és zenekarának ünnepi koncertjére, majd emlékistentisztelet bemutatására került sor. A szentmisét követően František Mikloško, a Szlovák Nemzeti Tanács elnöke mondott beszédet, kijelentve: „Ha Esterházy Jánosra gondolok, a magyar és a szlovák népre gondolok és kérem az Úristent, hogy a két nép jövője békés és jó legyen.” Dr. Neumann Tibor személyes hangú emlékezése után gróf Esterházy-Malfatti Alice emlékezett édesapjára. Az Együttélés Politikai Mozgalom nyilatkozatban méltatta Esterházy János érdemeit.



Ezt követően az évente megrendezett ünnepi műsort és istentiszteleteket Pozsonypüspökiben, a pozsonyi Ferencsek Templomában, illetve a Dómtemplomban tartották a pozsonyi magyarok. A szervezésbe bekapcsolódtak a szlovákiai magyar cserkészek szervezetei és a magyar katolikus lelkészek is.

PRO PROBITATE – HELYTÁLLÁSÉRT DÍJ

A szlovák Parlament magyar képviselőcsoportja 1994-ben alapította a Pro Probitate – Helytállásért Díjat a magyar kisebbség megmaradásáért végzett munka elismerésére. A díjátadás napját (május 15.) a magyar képviselők parlamenti klubja a szlovákiai magyarság emléknapjává nyilvánította, emlékezve 1942 május 15-re, mert e napon jelentette ki Esterházy, hogy nem szavazza meg a szlovákiai zsidók deportálását elrendelő törvényt. A Helytállásért díjat ennek okán első ízben, in memoriam Esterházy Jánosnak ítélték oda. Az ünnepségen beszédet mondott Csáky Pál képviselő. A díjat a kitüntetett lánya, Esterházy Alice vette át, aki sajnálatosnak nevezte, hogy a szlovák kormány még nem rehabilitálta édesapját.



MEGEMLÉKEZÉSEK NYITRAÚJLAKON

1990. májusában a nyitrai egyetemisták által szervezett gimesi Juhász Gyula Ifjúsági Klub (JUGYIK) táborában, László Béla tanár úr meghívására részt vett Molnár Imre és Esterházy-Malfatti Alice férjével együtt. Molnár Imre előadása, s az ezt követő beszélgetés után született meg a javaslat, hogy Esterházy János részére legalább egy szimbolikus keresztet kell felállítani édesapjának id. Esterházy Jánosnak nyitraújlaki sírja mellé. A keresztet Nagy Ferenc Katalin, a tábor kopjafa-faragója készítette el, több lelkes felvidéki magyar fiatal táborozó közreműködésével. A kereszt egy zoboraljai, gimesi család udvarán várta a felállítás napját. Ez alatt az idő alatt a tanárképző főiskola műhelymunka tanszékén Komšár Zoltán tanár úr és diákjai elkészítették azt a rézlemezt, mely később a keresztre került Esterházy János nevével és születésének, illetve halálának évszámával.

A nyitraújlaki Esterházy sírkert megrongált kerítését a zoboraljai magyarok, a nyitrai főiskola magyar hallgatóival együtt hozták rendbe, a pozsonyi magyar nagykövetség anyagi hozzájárulásával. A kerítésrész hiányzó kőalapját az alsóbodoki magyarok Fehér Sándor, Gyepes László és mások egészítették ki. A sírkert gondozását (kitisztítását) részben a helybéli szlovák lakosok részben a Nyitrai Körzeti Cserkésztanács és a bábindali 45. sz. Szent Ágoston cserkészcsapat alsóbodoki tagjai végezték évekig.

1994. március 14-én, Esterházy János születésnapján emlékünnepségre került sor Nyitraújlakon, Esterházy szülőhelyén, a családi sírboltnál kialakított jelképes sírnál. Az ünnepséget az Esterházy Emlékbizottság és a nyitrai Pedagógiai Főiskola Hungarisztikai Tanszéke szervezte.

A résztvevők Nyitrai Pedagógiai Főiskola Hungarisztikai Tanszékén megtartott emlékező ünnepség után együtt utaztak a nyitraújlaki temetőbe. A jelképes sírnál a nagykeri alapiskola énekkara teremtette meg az ünnepi hangulatot. Az emlékbeszédet Stelczer Elemér, az Esterházy János Emlékbizottság elnöke tartotta, aki méltatta Esterházy emberi és politikusi nagyságát, és köszönetet mondott a főiskolai hallgatóknak kezdeményezésükért, a jelképes sírhely kialakításáért és gondozásáért és az emlékkereszt felállításáért. Mivel Esterházy Alice nem tudott jelen lenni a megemlékezésen, levélben köszöntötte a megjelenteket:



A nyitraújlaki szülőház, az Esterházy kastély

„Tisztelt Polgármester Úr, tisztelt Községi Elöljáróság, kedves Magyar Ünneplők, kedves Diákok!

Sajnálatomra nem lehetek jelen a megemlékező ünnepségen, amit a budapesti Esterházy János Emlékbizottság a nyitrai Pedagógiai Főiskola Hungarisztikai Tanszékével és a Magyar Köztársaság Pozsonyi Nagykövetségével egyetemben rendez apám március 14-i születési évfordulójára. Nekik köszönöm, hogy az Esterházy sír helyre lett hozva, megrendítően elhanyagolt állapotából.

Esterházy János a szlovák-magyar békés együttélés harcosa volt, de Szlovákiában még mindig fasisztaként van elítélve. Oroszország már hivatalosan rehabilitálta Esterházyt, ezt a lépést kellett volna már rég megtennie Szlovákiának is, mert Esterházy egy koncepciós per áldozata volt.

Ameddig apám Szlovákiában még mint „fasiszta” van elítélve, nem mehetek a családi sírhoz a volt Újlak, most Velké Zálužie-ra. Minden igazságszerető embernek legyen célja rehabilitálását sürgetni. Céлом, hogy mikor Esterházy János hamvai megkerülnek – utolsó vágyának eleget téve – e földben nyugodjanak a szlovák-magyar összetartozás szimbólumaként.

Remélem, hogy e helyen egyszer emlékkápolnát fognak állítani Esterházy János tiszteletére, akit szlovák nemzetiségű pap fogolytársai szent életűnek tartottak.”

Az ünnepség végén a megjelentek megkoszorúzták Esterházy János jelképes sírját.

Azóta a zoborajjai magyarok az éves rendszerességgel tartott nyitrai a március 15-i ünnepségek keretében Esterházy János születési és halálozási évfordulójáról is megemlékeznek. Ilyen alkalmakkor általában három helyen van koszorúzás és megemlékezés: a nyitrai városi temetőben Erdősi Imre branyiszkói hős sírjánál, a ma Aranyosmaróthoz tartozó hizéri temetőben Sinkovith 48-as honvéd sírjánál és persze Esterházy János jelképes újlaki sírjánál. Ezt a rendezvényfűzért Nyitra-vidék valamennyi magyar szervezete közösen szervezi. A megemlékezésen több alkalommal jelen volt és beszédet tartott az Esterházy Emlékbizottság képviselője is.

A szimbolikus keresztállítás és a rendszeres ünnepségek egyik nemvárt izgalmas következménye az lett, hogy Nyitraújlak községben elterjedt a szóbeszéd: valakik titokban hazacsempészték szülőfalujába Esterházy János hamvait, s az éjszaka leple alatt el is temették édesapja sírhelye mellé. Ezért áll most ott az új kereszt. A szóbeszédből hamarosan „tudományos adat is lett, mivel Daniel Bédi: Nyitraújlak falu története (Dejiny obce Velkého Zálužia. Monografia, Obecný úrad vo Velkom Záluží, 1993, 79 p.) című munkája már kész tényként közli Esterházy Jánosról, hogy „Földi maradványait 1991-ben Nyitraújlakra hozták, ahol apja mellé, a régi temetőbe lett eltemetve”. (V roku 1991 jeho ostatky boli prenesené do Velkého Zálužia, je pochovaný vedľa svojho otca na Starom cintoríne.“). Egy oldalal arrébb (a 80. oldalon.) a sírhely fényképe allat pedig kész tényként olvasható: (a régi sírhely) „mellett pedig ifjabb Esterházy János sírja található. („... vedľa hrob Jánoša Esterházyho ml.”) Lám az Esterházy családra, mint egykori jötevőjűkre mindig tisztelettel emlékező helybéli szlovák lakosok igazságérzete vagy inkább lelkiismerete, efféle mítosz gyártással igyekszik helyrehozni a történelmi múlt igazságtalanságát. Mi továbbra is rendületlenül bízunk abban, hogy egyszer a mítosz majd valósággá válik, s a Gondviselő jövő nemcsak begyógyítja a történelem okozta sérelmeket de elhozza a régvárt igazság napját Esterházy János és az őt tisztelő nemzet számára is.

KÖNYVBEMUTATÓ A BÉCSI PARLAMENTBEN

1996. március 7-én a bécsi Parlament épületében bemutatták Szent-Iványi Gábor német nyelven megjelent „Graf János Esterházy” című könyvét. A bemutatást Herbert Schambeck, az Osztrák Szövetségi Tanács elnöke tartotta, beszédet mondott Alois Mock volt kancellár és Kosáry Domokos, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke. Jelen volt az osztrák külügyi államtitkár, a Vatikán, Szlovénia, Izrael, Németország és Magyarország nagykövete, a szlovákiai magyar pártok közül pedig az Együttélés és az MKDM képviselői.

Az ünnepségen Halzl József a Rákóczi Szövetség elnöke és Stelczer Elemér, az Esterházy János Emlékbizottság elnöke Esterházy János Emlékérmeket adott át Schambeck professzornak és Mock alkancellárnak elismerésül Esterházy rehabilitálása érdekében kifejtett munkásságukért. Kosáry Domokos, az MTA elnöke rámutatott arra, hogy kollektív jogok nélkül az egyéni jogok sem gyakorolhatók. Malfatti-Esterházy Alice édesapja emlékét idézve hozzáfűzte: Esterházy Jánost sajnos, mindmáig fasisztának tekintik Szlovákiában, holott épp ellenkezőleg, a *szlovák-magyar együttélés jelképe lehetne*.

EMLÉKKONFERENCIA A MAGYAR PARLAMENTBEN

1997. március 7-én, Esterházy János halála negyvenedik évfordulója alkalmából Gál Zoltán, a Magyar Országgyűlés elnökének védnöksége alatt ünnepi tudományos emlékülésre került sor a budapesti parlament alsóházában. A Határon Túli Magyarok Hivatala és az Eötvös Lóránd Tudományegyetem rendezésében megtartott konferencián neves magyar történészek méltatták Esterházy helytállását, életútját: Balogh Sándor (Esterházy János és a felvidéki magyarság sorsfordulói), Gergely Jenő előadásában (Esterházy János kereszténysége és a keresztényszocialista politika) azt emelte ki, hogy Esterházy életútját végigkísérte a keresztény emberszeretet és a szociális igazságosság, Izsák Lajos a benesi dekrétumok határáról és a felvidéki magyarság kitelepítéséről beszélt (A benesi dekrétumok és a felvidéki magyarság tragédiája), végül Molnár Imre történész Esterházy rehabilitálásával kapcsolatos problémákat elemezte (Esterházy János mártíromsága és utóélete), hangsúlyozva, hogy azok a szlovák fél elutasító magatartásából fakadnak. Az ülésen bemutatásra került Molnár Imre frissen megjelent munkája: Esterházy János (Nap Kiadó, Dunaszerdahely, 1997). Az emlékkonferenciát Kóródi Mária, a Magyar Parlament alelnöke nyitotta meg, s rövid beszédet mondott Esterházy János leánya, Esterházy-Malfatti Alice is.

A MIROVI ESTERHÁZY-SÍREMLÉK

A mírovi megemlékezések az 1997-es évben kezdődtek, amikor az Esterházy Emlékbizottság, a pozsonyi Esterházy János Klub és a felvidéki magyar katolikus közösségek Esterházy János emlékének szentelt közös zárandokutat szerveztek. A zárandoklat első állomása az olműtzi Dómban volt, ahol nyolc szlovákiai magyar pap koncelebrált gyászmisét Esterházy János lelki üdvéért. Szentbeszédet Lénárt Károly pápai káplán mondott, aki egykor maga is raboskodott Mírovban. A Kassától Pozsonyig tartó felvidéki területekről, illetve Budapestről hét autóbusznyi zárandok érkezett a gyászistentiszteletre. Esterházy János leányával, Alicével együtt mindannyian részt vettek az olműtzi szentmisén, majd ezt követően a Mírovba mentek, ahol sor került a rabtemető beszentelésére is.

A világháború után Csehországba deportált magyarok egyesülete, a Cseh- és Morvatországi Magyarok Szövetsége és az Esterházy Emlékbizottság kezdeményezésére egy év múlva, 1998. VI. 14-én itt, a mírovi rabtemetőben – Esterházy hamvainak feltételezett helyén – a Magyarok Világszövetsége és a Rákócz Szövetség Közreműködésével került felavatásra az a sírkő, amelyhez azóta minden évben népes emlékező zárandokcsoport érkezik. A sírkövön „Gróf Esterházy János” neve alatt születése, illetve halálának dátumai - 1903. III. 14 - 1957. III. 8. – és a következő szöveg olvasható magyarul és csehül: „A magyar nemzeti kisebbség parlamenti képviselője Prágában és Pozsonyban 12 évet szenvedett börtönökben hitéért és népéért. Elhunyt Mírovban.”

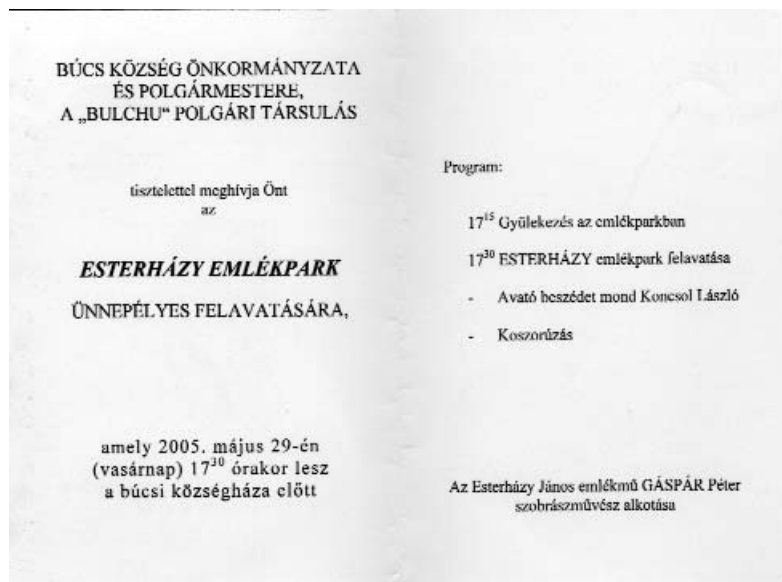
A Mónus Ferenc elnök vezette Ostrava-i Alapszervezet által szervezett 1998. június 14-i síremlékavató ünnepségen a Magyarok Világszövetségét Patrubby Miklós elnök, illetve Pogány Erzsébet felvidéki referens képviselte. A megemlékezésen részt vett Malfatti Esterházy Alice, a mártír politikus leánya is. Délután a résztvevők emlékülést tartottak, amelyen történészek és publicisták elemezték Esterházy János munkásságát, illetve a kisebbségi problémákat, felszólalt egyebek között Molnár Imre, Balassa Zoltán és Popély Gyula.

E zárandoklathoz minden év júniusában szlovákiai, csehországi és magyarországi magyarok mellett újabban immár lengyel testvéreink is csatlakoztak. A börtönkapolnában a kommunista rezsim idején szintén Mírovban raboskodott **Frantisek Lízna** jezsuita atya tart emléktiszteletet, majd ezt követően megkoszorúzzuk a síremléket, ahol rövid emlékeszések hangzanak el. Az Esterházy János Emlékbizottság minden alkalommal több személlyel képviselteti magát e szép ünnepségen. E helyütt meg kell említenünk a helyiek részéről **Jílek Jaroslav**, mírovi polgármester urat aki azon túl, hogy az ünnepségeknek minden évben méltó környezetet és udvarias fogadtatást biztosít, nagy odaadással segít az immár a helybeliek részére is ünnepi eseménnyé váló emléknap megszervezésében is.



ESTERHÁZY JÁNOS EMLÉKMŰ BÚCSON

2005. május 29-én Búcs főterén, a községháza előtt avatták fel az Esterházy János Emléparkot, benne a Gáspár Péter szobrászművész által készített emlékművet, amely az első szlovákiai Esterházy János szobor. Az avatóbeszédet Koncsol László mondta. A koszorúzásban az Esterházy János Emlékbizottságot Stelczer Elemér és Martényi Árpád képviselte.



A CSÚZI ESTERHÁZY JÁNOS EMLÉKÜNNEPSÉG

2005. június 17-én a KT Könyv- és Lapkiadó Kft., valamint a Művelődési és Kultúrtörténeti Intézet emlékünnepséget rendezett a csúzi (Dobniki) kastélymúzeumban a politikus kerámiaszobrának, Szelekovszky Magdolna alkotásának felavatása alkalmából. A szobrot Esterházy Alice leplezte le. Az ünnepségen előadást tartott Esterházy János volt rabtársa és tisztelője Lénár Károly pápai káplán, Halzl József és Török Bálint. A csúzi szoboravató programot a Kamara Kvartett házi hangversenye fejezte be.

A történelem szomorú eseménye, hogy a széles körben ismert és tisztelt Lénár Károly atyának (Esterházy János egykori rabtársának) ez volt az utolsó nyilvános szereplése, hisz nem sokkal az ünnepség után eltávozott az élők sorából. Mint ahogy sajnos váratlanul elhunyt dr. Szénássy Árpád komáromi történész is, aki Meszlényi Istvánnal együtt a csúzi történelmi emlékhely, s benne az Esterházy emlékszoba és kerámiaszobor létrejöttének lelkes kezdeményezője és egyben kivitelezője is volt. Ez alkalmat is megragadva, kegyelettel emlékezünk mindkettőjükre.

MAGYAR ÖRÖKSÉG DÍJ

A Magyarországért Alapítvány tagjai 1995-ben alapították a Magyar Örökség Díjat, hogy a kommunizmus évtizedeiben elhallgatott, befeketített kiváló magyar személyiségeket és szervezeteket a társadalom történelmi tudatában az őket megillető helyre tegyék. Az állampolgári javaslatok alapján a kiváló személyekből álló Kuratórium ítéli oda évente négy alkalommal 7-7 személynek, vagy szervezetnek, intézménynek a Díjat.

1996. március 21-én, amikor második alkalommal került kiadásra a Díj, Esterházy János is elnyerte a Magyar Örökség Díjat. A laudációt az Esterházy János Emlékbizottság tagja, Török Bálint mondta. A méltatás a következőképpen hangzott:

„Esterházy János négy és fél éves volt, amikor haldokló édesapja e szavakkal búcsúzott el tőle: „Légy mindig jó magyar, fiam... és emberséges ember!” Az árva mélyen a szívébe vés-te e szavakat. A kisleányból a Magyarország testéről leszakított Felvidék legjelentősebb poli-tikai személyisége lett. Életpályájának egyetlen percében sem feledkezett el arról, hogy ő magyar, de arról sem, hogy csak az lehet jó magyar, aki emberséges ember is. A gyakorla-ti politikában ez azt jelentette, hogy más népek igényeit és jogait is mindig figyelembe vet-te, sőt támogatta. Az üldözötteknek pedig segítő kezet, menedéket nyújtott.

A XX. század azonban nem kedvezett a humanistáknak. Gyenge századunkban még a jó is csak egy másik rossz segítségével tudott győzedelmeskedni a hitleri téboly fölött. A „jó” győzelme Európa keleti felében a bolsevikok korlátlan uralmát jelentette hosszú évtizedek-re. A hazugság, a terror, az embertelenség uralmát. Ennek lett áldozata Közép-Európa leg-bátrabb, a náci akaratral is szembeszálló embere, a Trianon sújtotta magyarság egyik leg-távlatosabb, ma is korszerű politikusa. Az 1945. óta szovjet, majd csehszlovák börtönökben



A Magyarországot Alapítvány kuratóriumi ügy határozatát,
hogy egy kő szoborát állítsák fel az ő sírján,
hogy egyetértsen munkálkodjon
a Magyar Nemzeti Létértékelési Bizottság

Ezen eseményt követően 1996. március 21-én
a Magyar Nemzeti Létértékelési Bizottságban
a Bizottság megvitte, hogy az nem módosít

ESTERHÁZY JÁNOS

a földvidéki magyarság és a kisebbségek szolgálatának szentelt élet-
és méltóság

MAGYAR ÖRÖKSÉG

- azaz az utókorra bízottak -

Esterházy János nevére az Alapítvány díjat.

Dr. Mészáros
Dr. Mészáros

a Magyar Örökség Díj Bizottság elnöke

Bukács István

Jakab István

Réthy

sínylődő, de magyar népe és keresztény hite mellett mindhalálig kitartó Esterházy János nagyszerű szíve 1956-ban még egyszer nagyot dobbant. Aztán 1957. március 8-án végleg elcsendesedett a mirovi börtönben.

1939-ben írta: „Csak az a nemzet érdemes jobb sorsra és örök életre, amely meg tudja becsülni nagyjait és amelynek mindig szeme előtt lebeg azok példát adó munkássága.”

Fogadjuk el Esterházy János nagyszerű örökségét, amely immár az egész magyarság öröksége, s akkor nemzetünk „jobb sorsra és örök életre” érdemes lesz.”

ÚJABB MAGYAR NEMZETI EMLÉKHELYÜNK: A MÍROVI BÖRTÖN



Mírov, ma mintegy 400 lakost számláló észak-morvaországi falucska, melynek egyetlen jellemző ismertetőjele a falu melletti dombon elhelyezkedő várbörtön. A várhoz tartozó területek írásos említésének kezdetei a XIII. századra nyúlnak vissza. A terület ekkor került az olmützi püspökség tulajdonába, s ekkor épültek az első erődítmény falai is. A XIV.-XV. században már annyira kiépült, hogy képes a husziták támadásainak is ellenállni. Ekkor kezdődik bővítése, amely az 1600-as években fejeződik be. Ekkora már kialakult a hatalmas barokk vár erődítmény-szerű mai formája.

A tizenötödik századtól kezdve az olmützi püspök ideiglenes tartózkodási helyéül szolgált. Ekkor épült különálló szép, barokk kori kápolnája is. Ezzel együtt már ebben az időben is híres volt hatalmas fegyverraktára és szigorú börtöne is. 1855-től állami tulajdonba került, a Monarchia egyik legnagyobb börtönét alakították ki benne. Ekkor költöztetik ide a magyar történelem számára szomorú emlékeztető brünni Sielberg várbörtön 1849 utáni magyar rabjait is. A börtönben ekkor egyszerre mintegy 250 rabot tudtak elhelyezni. Hideg és nedves falai miatt különösen kegyetlen börtön hírében állt. Az első csehszlovák rezsim idején ennek ellenére főleg a tüdőbetegségben szenvedő rabokkal töltötték meg celláit.

A második világháború alatt a börtön irányítását a németek vették át, a politikai okokból ide zárt rabok létszáma ekkor 700 fölé emelkedett. Ezalatt az idő alatt mintegy 3500 rab



vesztette életét a falak között. Életüket vagy a kivégezések vagy a kegyetlen börtönviszonyok oltották ki. Mintegy egy-ötödüket a mírovi rabtemetőben temették el. A kommunista korszak idején a mírovi börtönbe ún. „javító-nevelési célzattal” továbbra is az állam-rendszer politikai ellenségeiként megbélyegzett vagy elítélt személyeket zárták. Arról, hogy a kommunista diktatúrának e helyszínen hány áldozata lett nincsenek pontos adataink. A börtön e korszakának – Esterházy Jánost, s vele együtt sok más itt raboskodó csehszlovákiai magyar életét is érintő – történeti feldolgozása jelenleg is folyamatban van.

A rendszerváltás óta Csehország legsúlyosabb büntetésre ítélt bűnözőinek börtönéül szolgál. A mírovi börtön falai tehát mérhetetlenül sok emberi szenvedés tanúivá váltak. Temetőjének földje vértanúk, ártatlanul elpusztult emberek vére által lett megszentelve.

Ha belepillantunk a mírovi börtön rabnyilvántartó könyvébe, látható, hogy az elmúlt kommunista rendszerben e helyütt – válogatás nélkül – értelmiségieket, munkásokat, arisztokratákat, papokat, politikusokat, hivatalnokokat vagy egyszerű földműveseket ítélték pusztulásra – a kor szokása szerint – mondvacsinált indokok alapján. Esterházy két ízben raboskodott e kegyetlen helyen. Első alkalommal, 1953-ban tartották itt fogva, s ekkor volt alkalmunk találkozni sorstragédiája egyik okozójával, az ugyancsak ide zárt Gustáv Husákkal. Másodsorra – mint oly sok foglyot – őt is meghalni hozták ide, 1956 nyarán. Életének utolsó kívánságaként itt kérelmezte a hatóságtól: legalább azt engedjék meg, hogy szülőföldjén, a nyitrai börtönben hunyhassa le szemét. Mondani sem kell, nem engedték. Az itt bekövetkező elhalálása után azonnal az olmützi krematóriumba vitték, s elhamvasztották. Innét kérte ki hamvait egy cseh belügyi százados 1959-ben, s azokat ismeretlen helyre, más verzió szerint Mírovba vitte. A földi maradványok nyoma utáni kutatás itt megszakad. Szóbeli közlés szerint urnáját más mírovi rabok földi maradványaival együtt a temető tömegsírájába hantolták el, de erről az intézkedésről eddig semmiféle hivatalos papírt, utasítást nem sikerült felfedezni. Márpedig nehéz elképzelni, hogy az az ember, akire halála pillanatáig így vigyáztak, akiről személyi nyilvántartólapjára évről évre ezt jegyezték a börtön kommunista átnevelő tisztjei: „javíthatatlan”, akinek nevénél a krematóriumi nyilvántartó jegyzékben ott szerepelt a „Nem kiadni” bejegyzés csak úgy nyomtalanul eltűnjön.

A mírovi börtönben ártatlanul szenvedők sorát hosszan lehetne felidézni a közelmúlttól kezdve visszafelé haladva a történelemben a csehekkel, szlovákokkal, németekkel, magyarokkal, zsidókkal, lengyelekkel, sziléziaiakkal s minden más nemzet vagy népcsoport fiával, akiket a sors ide, Közép-Európába rendelt élni és szenvedni. Esterházy János jelképes sírja itt, e felsorolt népek gyermekeinek földi maradványai közt kereshető. Az ő életéhez, egyetemessé táguló áldozatvállalásához méltó szimbólum ez, s nem is akármilyen. Számunkra magyarok számára mindenestre a mírovi föld megszentelt nemzeti emlékhelyeink egyikévé vált. Elengedhetetlen óhajunk, hogy az Esterházy János Emlékbizottság által kezdeményezett, s a Cseh- és a Morvaországi Magyarok Szövetsége által minden év júniusában itt megrendezett megemlékezésen egyre több magyarországi zarándokok hajtson fejet a néhai mártír gróf emléke előtt.

A nemzeti munkát tekintjük nemzeti életünk és boldogulásunk első tényezőjének, és kizárólag e munka mennyisége, minősége és értéke szerint bíráljuk el minden egyesnek a társadalmi rangját. Az osztálykülönbség legyen ismeretlen fogalom. A kiválasztás alapja az egyéni érték és a munkateljesítmény minősége: ki milyen szolgálatot tud tenni a magyarságnak. (Debrecen, 1941)

ESTERHÁZY JÁNOS ÉLETÉVEL KAPCSOLATOS ÖNÁLLÓ KIADVÁNYOK

Az Esterházy János életével kapcsolatos önálló kiadványok sorát az Amerikai Egyesült Államokban élő **Szent-Ivány Gábor** nyitotta meg, aki „Gróf Esterházy János” című könyvét (eredeti címe: **Count Janos Esterházy**, 1990, 306 p.) angol nyelven jelentette meg. A szerző hősiességének bizonyítéka, hogy a kiadás és az angol nyelvre való fordítás költségeinek nagy részét is ő maga fedezte. Könyve kiadásában segítséget a Hites Kristóf bencés szerzetes által akkor vezetett „Csehszlovákiai Magyar Nemzeti Bizottmánytól” kapott. Az Amerikában elérhető források, a korabeli sajtó kiadványok, illetve a korról szóló magyar és nemzetközi szakirodalom felhasználásával íródott könyv célja az volt, hogy Esterházy János életével együtt a csehszlovák nemzetiség politika ellentmondásait, illetve a Trianoni diktátum utáni szétszakítottságban élő magyarság kiszolgáltatottságát is bemutassa az angol nyelven olvasó közönség számára.

Magyarországon az első, Esterházy János életével kapcsolatos jelentős forrásértékű mű **Esterházy Lujza: Szívek az ár ellen** című (Népek ütközése. Közép-európai tapasztalatok. alcímmel megjelent) könyve volt (Budapest, 1991, Püski. 189 p.). Az emlékiratként, illetve korrajzként a párizsi békekonferencia idején, eredetileg francia nyelven íródott mű a kor viszonyainak kitűnő elemzésén keresztül részletesen bemutatja a főhős Esterházy Lujza, illetve a Nyiráújlakon élő Esterházy család, s ezen keresztül János gróf életének drámai fordulatokban bővelkedő életét is.

A *Szent-Ivány Gábor* féle könyv jelentős amerikai visszhangja közvetlen okot szolgáltatott arra, hogy itt Európában is megjelenjen az eredeti német nyelvű változataként. Az Ausztriában és Németországban is közismert Böhlau Verlag által kiadott könyv (eredeti címe: **Graf Janos Esterházy**, Böhlau Verlag, 1995, 266 p.) tartalma jelentősen kibővült. Köszönhető mindez **Malfatti-Esterházy Alicének**, a könyv címszereplője leányának, aki valóságos társszerzőként az eredeti kéziratot egyrészt az Európában fellelhető forrásokkal, másrészt saját családi dokumentumtárának anyagaival tette még hitelesebbé. Alice asszony ezentúl nem kevés anyagi áldozatot is vállalt a könyv kiadása érdekében, s tette mindezt azért, mert Európa nyugati fele ugyanúgy szinte semmit sem tudott édesapja, s a vele együtt szenvedő XX. századi magyar kisebbségek sorsáról. A német nyelvű kiadáshoz előszót írt Habsburg Ottó, az Európa Parlament akkori képviselője, aki egyben hitet tett Esterházy János mielőbbi rehabilitálásának szükségessége mellett is.

Az Esterházy János életével kapcsolatos magyarországi kiadványok sorát az Új Forrás folyóirat 1990/4. számának „**Az örökség**” (Tatabánya, 1990, 16 p.) című különnyomata indította el, amely **Molnár Imre és Tóth László** összeállításában közli Esterházy János élet-

rajzának legjelentősebb állomásait, illetve beszédeinek írásainak egy-egy részletét és jelentős kortárs-személyiségek róla szóló tanúságtételét. A nevezett különlenyomat több száz példányának köszönhetően Magyarországon sokan első ízben szerezhettek tudomást a mártír felvidéki magyar politikus sorstragédiájáról.

A különlenyomatot egy **Kövesdy János és Molnár Imre** által szerkesztett füzet alakú kiadvány követte, amelyet a pozsonyi székhelyű Pannónia Könyvkiadó jelentetett meg „Esterházy **János: Cselekedjünk mindnyájan egyetértésben és szeretetben**” (Pozsony, 1992, 38 p) címmel. A kiadvány „a költői érzékenységű politikus” jelentős írásai és beszédei közül tett egy csokorra valót az érdeklődő olvasók elébe, egyben Esterházy több máig érvényes igazságára irányítva a figyelmet.

Esterházy részletes életrajzát első alkalommal **Balassa Zoltán** kassai történész jelentette meg könyv formában „**Pilóta a viharban**” címmel (Alcím: Gróf Esterházy János élete és kora, Budapest, 1994, 126 p.) A könyv tartalma az Esterházy életével, munkásságával kapcsolatos korabeli sajtóanyag és egyéb források ismertetésén túl részletesen kitért a (cseh)szlovákiai magyar kisebbség sorsfordulóinak bemutatására és elemzésére is.

Időközben megindult a rehabilitálásával kapcsolatos szlovákiai sziszifuszi küzdelem is, s mindennek okán néhány szlovák történész szükségét érezte az „ellentámadás” megindításának is. Cikkeiket több szlovák sajtókiadvány is leköszölte. Egy közülük, név szerint **Ladislav Deák**, „Esterházy János politikai profilja” („**Politický profil Jánosa Esterházyho**” Kubko-Goral, Bratislava, 1995, 24 p) címmel vékony füzetben külön is megjelentette arra vonatkozó érveit, hogy miért nem illeti Esterházyt a bírósági rehabilitáció joga.

A dunaszerdahelyi székhelyű Nap Kiadó „**Esterházy János**” címmel (Dunaszerdahely, 1997, 336 p.) jelentette meg **Molnár Imre** monográfiáját, amely elsősorban magyar és szlovák levéltári és egyéb forrásokból merítve ad részletes képet Esterházy János politikai pályafutásáról, mártíromságáról és a halálát követő utóéletéről is. A szerző a részletes Esterházy kép mellett beszámol a perújrafelvétel nyomán kibontakozó magyar-szlovák történešvitáról, s számba veszi az Esterházyt ért szlovák és cseh vádak is, adekvát választ adva mindegyikre. A könyv eddig két kiadást ért meg. A kötethez előszót Szabad György, a rendszerváltás utáni, szabadon választott parlament első elnöke írt.

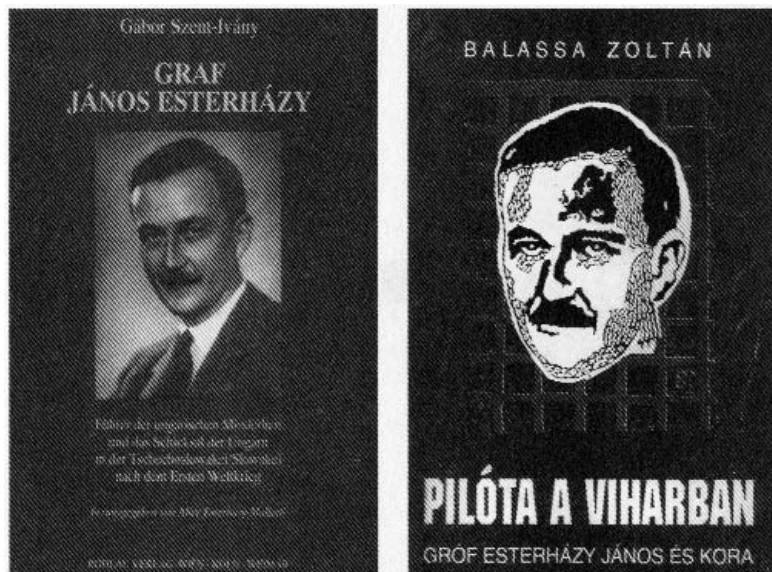
Esterházy János azonban nemcsak politikusként, hanem gondolkodóként is maradandót alkotott. Erről tett tanúbizonyságot az Ister Kiadó „Válogatott írárok, beszédek, interjúk” alcímmel megjelentetett „Esterházy János: A kisebbségi kérdés” (Budapest, 2000, 300 p.) című kötete. A könyv anyagát Molnár Imre válogatta és állította össze, illetve Filep Tamás Gusztáv szerkesztette. A kötet tartalma Esterházy János mindössze húszéves korában kiírt pályázati felhívásától kezdődően az 1944 decemberében megjelentetett drámai erejű „Szózat a szlovákiai magyarsághoz” című írásáig veszi számba, s tárja az olvasó elé a (cseh)szlovákiai és magyarországi sajtóban megjelentetett Esterházy írásokat, beszédeket.

2001-ben, Esterházy János születésének századik évfordulója alkalmából, a Századvég Kiadó jóvoltából jelent meg az „Esterházy János emlékkönyv” (Budapest, 2001, 236 p.). A kötet Esterházy-Malfatti Alice és Török Bálint szerkesztette, s fővédnökként Mádl Ferenc köztársasági elnök (aki egyben az Esterházy János Emlékév fővédnöke is volt) jegyezte. A könyv, amelyhez Habsburg Ottó írt előszót, már-már átfogó igénnyel szinte minden olyan szerzőt felvonultat, aki az „Esterházy János kérdésben” valaha is megnyilvánult. Az életrajzi adalékon túl a könyv szerzői között ott találjuk az egykori kortársakat, a történettudomány mai képviselőit, politikusokat, újságírókat, tanúságtéző közembereket, magyar és

más népek fiait. A kötet méltó tisztelgést jelentett Esterházy személye és életműve előtt a századik születésnap alkalmából.

A centenáriumi alkalmából a magyar parlamentben zajló emlékünnepeken elhangzottakat a budapesti Határon Túli Magyarok Hivatala egy külön kiadványban bocsátotta az érdeklődők rendelkezésére „Tisztelgés a legnagyobb szlovenszkói magyar előtt” (Budapest, 2001, 30 p.) címmel. A kiadvány az ünnepségen elhangzott beszédek és köszöntők mellett bemutatja Esterházy életének fontosabb állomásait és idéz örökérvényű gondolataiból is.

A magyar parlamentben tartott emlékünnepeken jelen voltak Esterházy kiterjedt lengyelországi rokonságának tagjai is. Részben az ő sürgetésük, részben a lengyel sajtóba is beszüvő magyar-szlovák történelemszlopéria eredményeként jelenhetett meg „Az elárult hős, Esterházy János” címmel (Zdradzon Bohater János Esterházy /1901-1957/, Warszawa, Fronda, 2005, 323 p.) Molnár Imre monográfiája lengyel nyelven. Az Esterházy életének, családjának lengyel vonatkozásaival kibővített kötethez a magyar-lengyel történelmi kapcsolatok egyik jeles kutatója, Andrzej Przewoznik írt előszót. A lektori munkákban pedig Zofia Mycielska-Golik, Esterházy János unokahúga közreműködött, aki egyben utószóval is ellátta a lengyel kiadást. Ezt megelőzően azonban Esterházy Jánosnak, a lengyel-magyar nép közös fiaként megélt „közép-európai sorsa” több történeti konferencia témájává is vált. A lengyel PEN Klub székházában tartott könyvbemutató után pedig a kötetről nyilvános vitát rendezett a Lengyel Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete is. Családi összefogásnak köszönhetően a Tarnowski család egykori székhelyén Tarnobrzegben, Esterházy János emléktábla került, a dominikánus templom falára. E templom egyben a család ősi temetkezési helye is, s mint tudjuk e családból származott Esterházy János édesanyja, Tarnowska Erzsébet is. Mindezen eseményeknek és történéseknek köszönhetően Esterházy János nevét tehát immár Lengyelországban is tisztelettel, s az ezeréves lengyel-magyar közös történelem újabb jeles tagjaként emlegetik.



ESTERHÁZY JÁNOS EMLÉKKÖNYV



SZÁZADVÉG

Mi, magyarok a Duna medencéjében, kettős hivatást teljesítünk: keresztény magyart és általános európaikat.

(Pozsony, 1939)

EMLEKBESZÉDEK

... élete példa mindannyiunk számára.

BÁRDOS GYULA, a Magyar Koalíció Pártja parlamenti frakcióvezetőjének beszéde Esterházy Jánosról a Pro Probitate — A Helytállásért Díj adományozása kapcsán. (1994. V. 15)

A Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom szóvivőjeként tartottam a kezemben a Pro Probitate — A Helytállásért Alapítvány Kuratóriuma első oklevelét, de a szívszorongató és –melengető érzés azóta is fel-felelevenedik bennem, amikor a Szlovákiai Magyarság Emléknapjára készülünk, hogy újra és újra fejet hajtsunk azok előtt a szlovákiai magyarok előtt, akik életükkel, munkásságukkal Esterházy János szellemében a magyarság megmaradását, felemelkedését, önbecsülését és önmegvalósító erejét szolgálták.

1994-et írtunk akkor, abban az évben döntötte el a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának MKDM-Együttélés koalíció tizennégy magyar képviselője, hogy létrehozza a Pro Probitate — A Helytállásért díjat és a Szlovákiai Magyarság Emléknapjává nyilvánítja május 15-ét, arra emlékezve, hogy 1942. május 15-én a szlovák parlamentben egyedül Esterházy Jánosnak volt annyi bátorsága, hogy szembezállva a kor vad szellemiségével és a hely mérhetetlenül rosszindulatú közegével, nemet mondjon a zsidók deportálására. Talán sosem felejttem el az oklevélre írott-nyomatott szavakat: „Az Alapítvány Kuratóriuma a Pro Probitate — A Helytállásért díjat adományozza Esterházy Jánosnak, in memoriam, az üldözöttek védelmében tanúsított emberi magatartásáért, a szlovákiai magyar nemzeti közösség érdekében végzett áldozatos tevékenységéért. Élete példa mindannyiunk számára.”

A Pro Probitate — A Helytállásért díjat azóta 11 alkalommal adtuk át egyéneknek, közösségeknek — erkölcsi elismerésként. Talán ebben különbözik leginkább az első Szlovákiai Magyarság Emléknapja a többitől. Akkor — az én olvasatomban — nem erkölcsi elismerésről, netán rehabilitációról volt szó, hanem politikairól. Gróf Esterházy Jánosnak ugyanis soha nem volt szüksége erkölcsi rehabilitációra: életében mindig következetesen kiállt az igazság mellett, mindig védelmébe vette a jogtalanul meghurcoltakat, kiségitette az elesetteket, miközben sosem volt ilyen esetekben tekintettel a sértettek nemzetiségére, vallási meggyőződésére. Sosem volt szüksége erkölcsi rehabilitációra, mert — mint a vele együtt raboskodó szlovák pap megvallotta halála után — „Esterházy szent ember volt, s úgy is halt meg.” S Esterházy János a szlovákiai magyarok többségének a szívében mindig is így élt.

1994-ben tehát politikailag rehabilitálta a kommunista totalitarizmus láncától megszabadul szlovákiai magyarság, illetve annak legitim politikai képviselte Esterházy Jánost. És úgy gondolom, elsősorban azért, hogy legyen kapaszkodónk mindenkor, merthogy a kisebbségi sorsban politizálók gyakran találják szembe magukat olyan jelenségekkel, amelyekkel Esterházy János is találkozott, s amelyeket mindenkoron tisztességgel és emberséggel tudott kezelni. Na meg azért is, hogy ne legyen politikai akadály Esterházy munkásságának

megismeréséhez, ismertetéséhez a szlovákiai magyarok körében — mert mi tagadás, addig a széles rétegek körében nem igazán voltak ismeretesek követésre méltó cselekedetei, magatartása, nézetei. Lehet, szerénytelenül hangzik, de boldog vagyok, hogy részese lehettem ennek a folyamatnak, s büszke vagyok arra is, hogy a Magyar Koalíció Pártja parlamenti frakcióvezetőjeként immár főszervezője vagyok a Szlovákiai Magyarság Emléknepjének, az Esterházy-megemlékezéseknek, a Pro Probitate — A Helytállásért díj odaítélésének és átadásának, amely során mindig elmondhatjuk, megismételhetjük: „Élete példa mindannyiunk számára!”

És amikor ezt a szentenciát kimondjuk, s párhuzamosan felidézünk egy-egy emlékezetes parlamenti beszédét vagy meghitt, emberségtől sugárzó levelét, elszorul a szívünk. Elszorul, mert belénk villan az is, mennyire megrontotta elménket a kommunista diktatúra, milyen kitörölhetetlen nyomokat hagyott sok polgártársunk gondolkodásmódjában. Mert mi mással lehetne magyarázni, mint szellemi romlással, hogy Esterházy János leszármazottai és mi, szlovákiai magyarok mindhiába várunk rövid, 88 éves történelmünk legnagyobb politikusának jogi és történelmi rehabilitációjára. Hisszük azonban, hogy eljön az idő, amikor megtisztulnak az elmék s igazságot engednek szolgáltatni a tényeknek. Hisszük, és nap nap után teszünk azért, hogy kiderüljön az igazság, hogy a jogtalanul meghurcolt ember méltányosságot nyerjen. Mert mi mást tehetnénk, ha tiszta szívvel valljuk: Esterházy János „élete példa mindannyiunk számára”.

DURAY MIKLÓS emlékezése Gróf Esterházy János halálának 40. évfordulóján.
(1997. március 7.)

Megkésett temetési beszéd

Amikor 1957. március 8-án gróf Esterházy János visszaadta lelkét Teremtőjének, családja és szerettei közül senki sem állhatott halotti priccénél a börtönkórházban. Senki sem tudhatott halála híreről, noha tizenöt évvel ezelőtt Közép-Európa legbátrabb emberének nevezték.

Ki volt Esterházy János, akit a pozsonyi Nemzeti Bíróság szenátusa 1947. szeptember 16-án kötél általi halálra ítelt, majd az ítéletet később — kegyelmi folyamodvány alapján, de pusztán alibizmusból — a Csehszlovák Köztársaság elnöke életfogytiglani fegyházbüntetésre változtatta? Politikai ellenfele, de sorstársa Fábry Zoltán az ítélet kimondásának másnapján tömör egyszerűséggel így summázta a tény: szlovenszkói magyar volt — ezért kellett őt halálra ítélni. A halálos ítélet kimondása idején a Szovjetunióban raboskodott — ezért élhetett még tíz évet. Ha a szovjet pribékek nem hurcolják el Csehszlovákiából, akkor tömeggyilkos fasisztákkal együtt akasztották volna fel őt a pozsonyi Kertész utcai börtön egyik udvarán.

Láttam 27 év múltán börtönöm egyik cellaablakából azt a negyedkörívnívi udvarrészt, ahol az akkori bitófák álltak, és Te jutottál az eszembe Esterházy János, aki ugyanennek a börtönnek a padlózatát koptattad 1945-ben. Itt akartak felkötni Téged ezek a szemetek. Lehet, hogy jobb lett volna a gyors halál — így kevesebbet szenvedtél volna. De az Isten akaratára emberi ésszel kiszámíthatatlan, és adott Neked még tíz évet, hogy gyámolíthasd az eseteket a kényszermunkatáborban és a börtönök falai között. Ez volt a sorsod, ez volt életed utolsó küldetése.

Ki volt Esterházy János? Pártelnök, parlamenti képviselő, hívó ember, magyar. Mondhatnám kollégám, de inkább példaképem. Sőt egyetlen példaképem, mert szinte nem múlik el nap, hogy ne gondolnék rád, és ne tenném fel a kérdést: János, mi erről a véleményed? A válaszod hallom, és boldog vagyok, mert ismét azonosan gondolkodtunk.

Ki volt Esterházy János? Politikus volt, akit a körülmények tettek azzá és a Gondviselés. Reá bízott 31 éves korában az elszakított magyarság csehszlovákiai részének szószólói tisztsége. Ma sem tudom ésszel felérni, hogy miért voltak ellenfelei. Talán csak egy oka lehetett: kiválasztott volt. Ami az ő esetében azt jelentette, akkor sem ingott meg, amikor már mindenkinek megrogyott a térde. Ezt a magatartást azért gyűlölik sokan, mert irigylük, és szembenézve vele érzik saját bevallhatatlan gyengeségüket.

Ki volt Esterházy János? Keresztény-szocialista politikus. Ma ezt a kifejezést már kevesen értik, mert megszűnt, illetve átalakult a tartalma. De úgy talán érthető, hogy ő volt 1932-től 1936-ig az Országos Keresztényszocialista Párt elnöke. Ez egy olyan különleges párt volt, mint az Együttélés az 1990 utáni években Csehszlovákiában, illetve Szlovákiában. Magyar is volt és nemzetközi is egyszerre. Jobboldali is volt, és mégis szociális elkötelezettséget hirdetett. Értelmiségi irányultságú volt, és mégis társadalmilag egyetemes. A mához viszonyítva annyiban volt más, hogy a kereszténységre tényként és lételemként tekintett – ma az ateizmus és a keresztényellenesség évtizedei után a kereszténység hangos hirdetői inkább a klerikálisok vagy a farizeusok, és nem a valódi Krisztus-követők.

Mit jelentett pártjának magyarsága és nem magyar jellege? Aki érti és érzi a magyar történelmet, az tudja: a magyarság több mint nyelv és több mint kultúra. A magyarság az avaroktól és Árpád honfoglalóitól valamint a későbbi betelepültektől származó nép összessége, amely az államalkotás közös élményében egyesült. A magyar nyelv csak a közösen és önkéntesen választott fenséges kommunikáció eszköze. A népi kultúra pedig a sajátosságok hordozója.

Ebből az alaptól épült fel az Országos Keresztényszocialista Párt. Még ma is akadnak tanúk, akik azt állítják, hogy ez nem volt magyar párt. Igazuk van. De akkor mi volt? Magyar történelmi párt volt. Ennek lett az elnöke 1932-ben Esterházy János, 1936-tól pedig az Egyesült Magyar Párt elnöke volt. Aki ezt nem érti, nem érti történelmünk lényegét.

Ki volt Esterházy János? Magyar történelmi személyiség. A történelmi magyar gondolkodásmód megtestesítője, amely szerint élte politikusi életét. Ezért sohasem élhetett benne gyűlölet más nép, más nemzet iránt: a magyar állameszme ugyanis a befogadásra és nem a kizárásra épült. Eötvös József sem azért volt a zsidók emancipációjának a szószólója, mert jobban szerette a zsidókat, mint másokat, hanem ő is ebből a magyar történelmi meggyőződésből táplálkozott. Mint ahogy Esterházy János sem volt „judeofil”. Nem emiatt nem szavazta meg 1942. május 15-én az akkori szlovák parlament egyetlen képviselőjeként a zsidók deportálását elrendelő illetve utólagosan legalizáló törvényt. Hanem azért, mert Krisztus-követő volt és a történelmi magyar gondolkodásmód képviselője. Szavazása miatt gyűlöletet gerjesztettek ellene a szlovák közvéleményben. Még ötven év múltán sem tudtak a zsidótörvényt megszavazók utódai beletörődni abba, hogy akkor a humanista erkölcs egyetlen képviselője Szlovákiában egy magyar volt. Még a magyarbarátnak címkézett Rudolf Chmel – aki Csehszlovákia budapesti nagykövete volt az 1990-1994 között – sem tudta leküzdeni magában az Esterházy-komplexust. Másként ugyanis nem magyarázható elodázó magatartása, amivel 1991. szeptember 27-én reagált Václav Havel kancellárjának, Karl Schwarzenbergnek a kérésére, hogy táblát lehessen elhelyezni Esterházy János emlékére Szlovákiában. Az állítólagos liberális magyarbarát Chmel kiverni igyekezett a hercegkancellár fejéből a gondolatot, mondván: „Ebben a pillanatban ez minimum korai lenne.” Valóban korai, hiszen a kollektív bűnösség elvének érvényesítése ötven évvel ezelőtt mind szellemében, mind kézzel fogható következményeiben még ma sújtja a magyarokat Szlovákiában. Ezzel pedig valóban nehezen fér össze az Esterházy-emlék ápolásának hivatalos en-

gedélyezése. Kedves Esterházy János! Minősítést nem igénylő ellenszavazatod miatt talán még inkább a szívemhez nőttél, hiszen magatartásoddal egyértelművé tetted, hogy a fasisz-mussal és a náciizmussal semmilyen kompromisszumot nem lehet kötni, még egy pillanatra sem lehet vele összekacsintani. Tetted ezt a háború félidején, amikor még mások, döntéseik következményeiben téled felelősebb politikusok Hitler győzelmére esküdtek, szavaztak vagy koccintottak. De te ennek a fordítottját tetted már a második világháború kitörése előtt is. A te szavaiddal és magatartásoddal bizonyítható, hogy már 1938 őszén antifasisztává és pacifistává vált a felvidéki magyarság. Ezért írhatta joggal és hitelesen Fábry Zoltán 1946-ban, hogy a szlovákiai magyarság a vox humana jegyében ágyazódott bele a történelembe.

Ha akkor – 1942-ben – megszavaztad volna azt a törvényt, már talán feledésbe merültél volna és neved hallatán nem bősülnének fel ellenségeid, ellenségeink sem. Miért? Azért, mert te is ugyanúgy beszározódtál volna, mint a többiek, mint ők. Akkor nem lett volna okuk téged halálra ítélni.

Érted már? Azért tettek a sülyesztőbe, azért akartak kigumizni az életből és az emlékezetből, mert különb voltál mint ők. Így történik ez most is. Az az ellenségük, aki fölött nem tudnak győzni. Legyőzni pedig azt nem lehet, aki szellemileg és lelkileg erős, és a hit forrásából táplálkozik. Aki tisztaságával figyelmeztet arra, hogy körös-körül sok a szenny. Az ilyeneket csak meggyilkolni lehet.

Az 1942-ben tanúsított magatartásod emlékére ellenszavazásod napját a felvidéki magyarság emléknapjává avattuk és ezen a napon a Helytállásért díjjal jutalmazzuk az arra érdemeseket.

Esterházy magatartásának emlékére alapított díjunk minket figyelmeztet az újrafasiszálódó Szlovákiában, hogy azokkal sem szabad kompromisszumot kötni, akik már kompromisszumra léptek a fasisztákkal.

Ki volt Esterházy János? Az antifasiszta és pacifista gróftól egyszer már kinevezték fasisztának és antiszemitának. Bíróságilag minősítették háborús bűnösnek, a cseh és a szlovák nép ellenségének.

Kedves Esterházy János! Mi tudjuk, hogy ki voltál, és egy szavát sem hisszük azoknak, akik ugyan ellenségeid voltak, noha te nem tekintetted őket azoknak — csak eltévelyedett embereknek.

Ki volt hát Esterházy János? Ő maga vall erről gyakran és sokszor. Vallomásaiban három vörös fonál húzódik: a pacifizmus, a magyarságszolgálat és a magyar Szent Korona népeinek testvérisége — érthetően elsősorban a szlovákság és a magyarság egymásrautaltságának az eszménye..

A mai politikusok is tanulhatnak szavaiból, melyeket 1935-ben mondott: a mi fő fegyverünk az, hogy mindenkor törvényes alapon állva, szellemi és erkölcsi erőinkkel akarjuk kivívni mindazt, ami bennünket megillet. Mondta ezt annak tudatában, hogy a csehszlovák államtákolmány csak az önrendelkezés természetes jogát megsértve jöhetett létre. Mondta ezt annak ellenére, hogy ő is tudta, „itt egy irányunkban barátságtalanul hangolt csehszlovák közvéleménnyel állunk szemben” (1937). A második világháború kitörése előtt egy évvel pedig arra a megállapításra jutott, hogy a magyarságnak több haszna lesz abból, ha nem következik be Trianon revíziója, mintha azt kieroszakolná egy újabb világháború árán..

Esterházy János magyarságszolgálatának egyik legékesebb bizonyítéka a fizikai helyben maradása volt. Nem hagyta el a kisebbségi sorsban maradókat akkor sem, mikor minden pragmatikusan és tisztességesen gondolkodó ember a helyében 1938 őszén úgy döntött vol-

na, hogy a visszacsatolt magyarok területén marad, tehát ismét magyarországi lesz. Ő másként döntött: számára a kevesebb volt a több. Gondoljuk csak végig ezt a bibliai történetet: a csaknem egymillió felvidéki magyar visszakerült hazájához, de ő az ötvenezer kívül rekedtetten maradt — a többség biztonságba helyeztetett, most már a szétszóródottakkal kellett törődni. Második helyben maradása a háború végéhez kötődik. Józan ésszel úgy döntött volna, hogy Nyugatra megy, nem várja meg a bosszúra éhezők farsangolását. Senki sem vádolhatta volna őt gyávasággal vagy megfutamodással, ha így dönt. Ő maradt, vállalva hogy negyvennégy éves korában véget érjen értelmesen alkotó élete és a maradék tizenkét esztendőjét átadja a börtöni enyészetnek. A nem a józan ész szabálya szerint hozott döntések nem azt jelentik, hogy nem volt döntésképeségének birtokában. Ellenkezőleg: ő birtokában volt olyan információknak, amelyek a józan ész határán túlról érkeztek. Ezt a pusztá logika és csupán a józan ész szerint döntő emberek nehezen értik meg. Ez nem az emberi képesség függvénye, hanem a lélek és a szellem világából származó sugallás. Tudatosítanunk kell, hogy vannak közöttünk néhányan, akik tudnak mást is, mint az egyebek. Ez a másság teszi őket vezetővé és kiválasztottá.

A sorsdöntő helyzetekben hozott elhatározásain túl a magyarságot szolgáló politikus Esterházyt beszédei, cikkei, parlamenti felszólalásai, előadásai jellemzik. Peéry Rezső azzal dicsekedett, hogy Esterházy néhány művelődéspolitikai előadását ő írta. Lehet, hogy így igaz. Sőt, nyilván így volt, másként ezt nem merte volna leírni Peéry tanár úr. De ez a lényegen nem változtat: ha Esterházy egyetértett a más tollából származó gondolatokkal és felvállalta őket, akkor a szerzőségét is vállalta. Mert a lényeges az, hogy mivel tud és mivel nem tud azonosulni az ember.

Megdöbbenő, hogy Esterházy János politikai beszédei mennyire szólnak a máról is. Ez azonban nem a politikusi éleslátásáról tanúskodik, hanem arról a siralmas helyzetről, hogy semmit sem javult a szlovákiai magyarság állapota. .

Például 1937 novemberében a prágai parlamentben ezt mondta: „Amíg nem szűnik meg az állami igazgatásban a velünk szemben alkalmazott szabotáló rendszer, intézményesen nincsenek biztosítva a békeszerződésben és az alkotmánytörvényben lefektetett jogaink, mindaddig folytatni fogjuk ellenzéki politikánkat, és nem szűnünk meg informálni helyzetünkről az európai közvéleményt.” Ezeket a szavakat még stílusos változtatások nélkül ma hatvan év múltával is el lehet mondani és mondjuk is. A szlovák parlamentben 1939 decemberében pedig arról beszélt: „A magam részéről nem mondhatok le semmilyen magyar jogról, különösen akkor nem, amikor ezeket a jogokat a Trianoni békeszerződés után kialakított Csehszlovák Köztársaságban nehéz harcok árán vívtuk ki.” Fontos ez a mondat, mert utal Esterházy jogi gondolkodásmódjára: a szerzett jogokat nem lehet feladni és meg kell védeni. Jó figyelmeztetés ez a mai felvidéki magyar politikusoknak.

Esterházy János számára a Kárpát-medence népei, nemzeti egymásrataltságának a hirdetése nem politikai csel fogás volt, hanem hitvallás. Lehet, hogy ezt senki sem hitte el neki akkor, és most utólagosan sem. De én meg vagyok győződve szavai hitelességéről. Egy történelemben gondolkodó magyar ember, ráadásul egy történelmi főúri család sarja számára egy ilyen meggyőződés a szinte génjeiből eredő történelem-szemlélet része. Az 1938-as visszacsatolás után pontosan erről tanúskodik karácsonyi szózata: „Mi a szlovák népet ... mindenkor testvérünknek tekintettük és fogjuk tekinteni a jövőben is... Az ezer éves sorsközösség az Úristen műve volt és ezt a sorsközösséget emberi erő szét nem bonthatja.” Egyik alkalommal mint egyetlen magyar képviselője a szlovák parlamentnek kijelentette: „Nekünk, magyaroknak és szlovákoknak azt kell keresnünk, ami bennünket közelebb hoz

és nem azt, ami bennünket eltávolít.” Máskor pedig azt mondta: „Kötelességünk azon munkálkodni, hogy olyan légkört teremtsünk, mely légkör biztosítja egyrészt a szomszédos államok nyugodt egymás mellett élését, másrészt lehetővé teszi, hogy ha valamely országban vannak nemzetiségek, úgy azok tagjai teljes mértékben egyenrangú állampolgárként élhessék ki nemzeti életüket.” Esterházy már-már eljutott a szlovákság és a magyarság közötti egyenrangú partneri viszony, a társnemzeti kapcsolat igényének a meghirdetéséig, melyet még ma sem fogadnak el szlovák testvéreink, de a magyarok egy része sem érti még ezt. De 1943-ban is azt kellett megállapítania Esterházy Jánosnak, amit most is joggal mondhatnánk, talán csak néhány szavát kellene megváltoztatnunk: „Szinte fölöslegesnek tartom újból hangoztatni azt a régi magyar álláspontot, ami ugyancsak a szívemből jött mindig, hogy a legjobb akarattal és legőszintébb érzésekkel viseltetünk a szlovákok iránt. Kár, hogy a szlovák oldalon nem tudnak vagy nem akarnak hinni e tétel őszinteségében... A háború befejeztével, mikor a békés építés ideje elkövetkezik, mi, akik itt élünk a Duna medencében: egymásra leszünk utalva. Ne teremtsünk tehát olyan légkört magunk körül, mely riasztó válaszfalként meredezik közöttünk: ellenkezőleg, igyekezzünk már most olyan légkört teremteni, ami az igaz keresztény és nemzeti alapon álló békét szolgálja.”

Esterházy János akkor még nem tudhatta, de már sejthette, hogy a második világháború után a magyarság és a szlovákság közös történelmének legsúlyosabb szakasza következik: a példátlan ellenségeskedés korszaka.

Esterházy János minden tekintetben az autonóm cselekvés híve volt. Támogatta a Prágából képviselt csehszlovákizmussal szemben a szlovák emancipációs törekvéseket, tehát az autonomistákat és ezen belül a magyarság önrendelkezésének szószólója volt. Ezt a magatartását csak a buták vagy a gazemberek minősíthették úgy, ahogy azt az 1947-ben fölötte kimondott ítélet is jellemzi, vagy ahogy erre még e bírók mai szellemi örökösei is tekintenek.

Esterházy János pártpolitikusi pályafutásának egyik legfényesebb fegyverténye annak a felismerése volt, hogy a magyarság jogaiért folytatott küzdelmet nem lehet sikerre vinni akkor, ha a felvidéki magyarság politikailag megosztott és az akkori két politikai pártja között rivalizálás folyik. Pártelnökként a saját pártja önállóságának feladását hirdette meg és erről igyekezett meggyőzni a Magyar Nemzeti Párttal való egyesülés ellen fellépő tisztségviselőket is a pártjában. Azt hirdette, hogy a pártérdekeket félre kell tenni és mindennél előbbre valónak kell tekinteni a magyar közösség érdekét. Meggyőző fellépésének eredményeként és a magyar tömegek elvárásának súlya alatt 1936-ban egyesült az Országos Kezserztényszocialista Párt és a Magyar Nemzeti Párt. A politikai taktika szempontjából ez volt a felvidéki magyarság legbölcsebb közös lépése a kisebbséggé degradáltságának csaknem nyolcvan esztendeje alatt. És ez is Esterházy János nevéhez fűződik, aki Peéry szerint egy puhaállú gróf volt, de mi tudjuk, hogy mindennél erősebb volt a hite és elkötelezettsége az igazság szolgálatára.

Tanuljatok tőle kortársaim és politikustársaim!

Esterházy János élete a felvidéki magyarság létével azonos. Legjelképebb a halálra ítéltetése. Mert általa az egész közösségünk fölött mondták ki az ítéletet. Ő ugyan kegyelmet kapott, de a börtönben halt meg. Mi még börtönben vagyunk és sem kegyelmet, sem felmentést nem kaptunk csak az ítélet végrehajtását napolták el.

Életed tanulságai, Esterházy János, nem szívderítőek. Hiszen most is abban a mókuserékben forgunk, amelyből te sem léphettél ki. A hited a felemelő — az nem vész el.

Esterházy János 1957. március 8-án halt meg a mirovi börtönben a mai Morvaország területén. A közjegyzőségnek két és fél évbe telt, míg földi javainak örökösödési ügyében intézkedett. A vagyon, ami utána maradt, mindössze 110 csehszlovák korona volt — mintegy három amerikai dollár —, egyéb vagyonát elkobozták.

Szegény vagyontalan Esterházy János.

Letartóztatása óta több mint ötven év telt el. Halála óta éppen negyven. A magyar-ság rontására Trianonban létrehozott államot képviselő utódok semmit sem változtak. Mint ahogy a felvidéki magyarság sorsa sem fordult jobbra, sőt most, ma úgy alakul a helyzetünk, mint az Esterházy fölött kimondott halálos ítélet idején. Mindannyinknak szüksége lesz Esterházy hitének erejére. Téged elpusztítottak Esterházy János. Megszüntették minden földi maradványodat. Hamvait most is titokban tartják, mintha attól félnének, hogy újrakelsz belőlük. De te mégis élsz. Nem baj, ha nem akarnak felmenteni a hamis vád alapján hozott ítélet alól. A fontos az, hogy mi téged sohasem ítéltünk el — a rossz bírakat ugyanis a saját ítéleteik következményei temetik maguk alá. Kedves Esterházy János! Új küldetés áll előtted. Át kell lényegülnöd belénk, hogy erősítsd a hitünket és segíts bennünket bölccsé válni. Hamvaid nyugodjanak békében. Szellemi lényedet pedig várva visszavárjuk. Légy te számunkra a világosság. Ha Téged követünk, nem járunk sötétségben..

NÉMETH ZSOLT, a magyar Külügyminisztérium politikai államtitkárának laudációja a Magyar Koalíció Pártjáról, amely Esterházy János születésének 100. évfordulóján részvált az Esterházy Emlékérem kitüntetésben: (2001. március 11.)

Lehet-e méltóbb alkalomból kitüntetni a felvidéki Magyar Koalíció Pártját, mint Esterházy János századik születésnapja alkalmából? Ha a legnagyobb magyar Széchenyi István, akkor semmi kétség sem férhet hozzá, hogy a legnagyobb szlovéniai magyar Esterházy János volt.

De Esterházy nemcsak a szlovákiai magyarság történetének volt kiemelkedő személyisége. Méltán tagja annak az arcképcsarnoknak, amelyben mindazok a nagy személyiségek benne vannak, akik tevékenységükkel és erkölcsi helyzetükkel átsegítették a magyar nemzetet a XX. század viharain.

Van azonban Esterházy emlékezetének egy még tágabb kontextusa. Esterházy János lengyel származású magyar volt, aki Csehszlovákiában tevékenykedett és a kisebbségi jogvédelem mellett a szlovák-magyar kiengesztelődést tartotta élete fő küldetésének. Esterházy János igazi „visegrádi személyiség” volt, akinek egész egzisztenciája összefonódott azzal a négy országgal, amelyeket ma a visegrádi együttműködés köt egybe.

Sőt, ha az emberi szolidaritás egyetemes példaképe Raoul Wallenberg, akkor az emberi szolidaritás magyar példaképe nem más, mint Esterházy.

A történelem tragikus fintora, hogy éppen az ő emlékezetét ítélik meg eltérően a három kisebb visegrádi országban – ahelyett, hogy életútja az összefogás és az összetartozás közös jelképévé válna. A Szlovák Külügyminisztérium jónak látta szót emelni még az ellen is, hogy ma itt megemlékezést tartunk egy, úgy mond ellentmondásos magyar történelmi személyiségről. Holott Esterházy János, hogy mást ne mondjak, európai összehasonlításban első között ismerte fel Szlovákia és a szlovák nemzet geopolitikai jelentőségét, és a maga idejében következetesen kiállt a szlovákiaság önrendelkezéséért. Ez, kérem, valóban ellentmondás.



A rendezvény fővédnöke

Mádl Ferenc
köztársasági elnök

A Határon Túli Magyarok Hivatala és
a Rábóczi Szövetség

meghívja Önt

Esterházy János,
a szlovákiai magyar mártír politikus
születésének 100. évfordulója alkalmából

2001. március 11-én, vasárnap délelőtt 11 órákor
a Parlament Kongresszusi termében rendezendő

emlékünnepekre

Bejárat: Parlament VI. kapu
Érkezés: 10.15-től

Belépés csak meghívóval

Esterházy János emlékezete számunkra nem a konfrontáció vállalása, hanem a remény és a bizalom hitvallása: bízunk abban, hogy a közép-európai térségben növekszik az egymás iránti megértés, aminek egyik feltétele a múlt harag és elfogultság nélküli értelmezése. Bízunk abban, amihez Esterházy is ragaszkodott, hogy a kisebbségi jogvédelem és a szomszédokkal való megbékélés szándéka nem ellentmondás, hanem egymást erősítik.

Ezért ünneplünk optimizmussal teli. Ezért szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik hozzájárultak ahhoz, hogy Esterházy János szellemi öröksége közkinccs legyen. Engedjék meg, hogy sem őket személyesen, sem az Esterházy emléket ápoló szervezeteket, sem a róla szóló publikációk szerzőit ne soroljam fel név szerint, mert – hála Istennek – sokáig tartana. Hadd emeljem ki egyedül édesapja emlékének méltó megbecsüléséért küzdő leányát, Esterházy Alice-t, illetve a ma kitüntetésben részesülő szervezetet, a szlovákiai Magyar Koalíció Pártját.

Azért éppen őket, mert Alice asszony és a Magyar Koalíció Pártja egyformán Esterházy János örököse. Alice asszony jogilag is, a Magyar Koalíció Pártja pedig politikailag és szellemileg.

Esterházy a szlovenszkói magyarság önálló és egységes érdekképviseleti szervezetét vezette. Világosan látta, hogy a szlovákiai magyarság jogvédelmét csakis egy ilyen szervezet biztosíthatja.

Ma már az MKP a magyarság önálló és egységes érdekképviselői szerve. A két háború között a szlovákiai magyar politikai élet a szétválasztottságból vált egységes erővé. A kilencvenes években ugyanez történt. A következetes kisebbségi érdekvédelem kiállta az idők próbáját — a két háború közötti időszakban és a kilencvenes évek folyamán egyaránt.

Némi túlzással azt mondhatnánk, hogy könnyű annak Esterházy János utódjával szegődni, akinek megadatott, hogy ennek a tapasztalatnak mindig is a birtokában legyen. Kisebbségek azonban azok érdeme, akiknek ezt politikai pályájuk közben kellett felismerniük? Esterházy János felhatalmazatlan szónívójeként hadd mondjam el, hogy ő, a kisebbségvédelmi „szakma nagy öregje”, az MKP-s utódjaival és örökösivel elégedett lehet, jöjjenek azok az Együttélésekből, a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalomból vagy a Független Magyar Kezdeményezés – Magyar Polgári Párt háttországaiból.

Bizonyára vannak közöttünk, akik emlékeznek arra, amikor a kedvezőtlen magyarországi folyamatokat a miniszterelnök úr – akkor még csak egy ellenzéki párt vezetőjeként – úgy jellemezte, hogy „összenő, ami összetartozik”. Ezt a megállapítást a felvidéki magyar politikai életéről is elmondhatjuk, csak éppen elégedettséggel, hiszen „egységben a jövő”. A szlovákiai magyar politikai életben összenőtt, ami összetartozott. A polgári kormány pártjai sosem titkolták, hogy ezt a folyamatot nagyon kedvezőnek értékelik.

Mi, a magyar kormány, nem a zavarosban kívánunk halászni, hanem olyan partnerre van szükségünk, aki legitímen képviseli a szlovákiai magyar nemzetközösséget. Amióta a felvidéki magyar pártok összefogásával létrejött az MKP, azóta nem nélkülözzük az ilyen partnert.

Volt egy fontos pontja Esterházy pályafutásának, ahol az ő hozzáállása a politikához látszólag eltért az MKP mai vezetőinek döntésétől. De csak látszólag. Mind az Egységes Magyar Pártnak, mind a Magyar Koalíció pártjának felkínálták a közös kormányzás lehetőségét. Az Egységes Magyar Párt elutasította, az MKP elfogadta. Nem ellentmondás ez? Nem! 1936-ban a koalíciót nem lehetett elfogadni. Ez a következetes, ún. „öncélú” kisebbségi érdekképviselő feladását jelentette volna. 1998-ban viszont a koalíciót nem lehetett elutasítani, mert ez is a következetes kisebbségi érdekképviselő feladását jelentette volna. 1998-ban a Magyar Koalíció Pártjának döntése fényében a szlovák partnerek igazi ajánlatot tettek. Egy közös jövőképet ajánlatát. A kisebbségi jogkiterjesztés és az integrációs felzárkózás ajánlatát. Ezzel a lehetőséggel nem élni felettlőbb kockázatos lett volna.

A kormányzati felelősség vállalásával a Magyar Koalíció Pártja hitet tett a szlovák–magyar összefogás mellett. Hitet tett egy demokratikus Szlovákia víziója mellett, amelynek minden polgára otthon érezheti magát szülőföldjén. És ezzel hitet tett Esterházy János öröksége mellett is. Ne feledjük, Esterházy János a kisebbségvédelem mellett – azzal szerves egységben – mindvégig a szlovák–magyar összefogás szükségességét hirdette, a szlovák nemzet és mások kollektív jogainak tiszteltetésében tartását szorgalmazta. A magyar kormány bízik abban, hogy Szlovákia végigmegy az integráció, a demokrácia és az összefogás útján. Ha igen, számíthat Magyarország támogatására.

Nehéz lenne Esterházy Jánosra úgy emlékezni, hogy ne tennénk említést vértanúságáról. Ma is megtettük ezt. De azért ne feledjük: most nem 12 éves kinszenvedésére és halálára, hanem születésére emlékezünk. Nem népünk XX. századi sorsa felett kesergünk, hanem büszkeségünket nyilvánítjuk ki, amiért épp a legnehezebb időkben olyan felvidéki személyiség adatott nekünk, magyaroknak, mint Esterházy János.

Az ő jelenlévő szellemi örökösét arra kérem, hogy ne adják fel a küzdelmet a legnagyobb szlovenszói magyar emlékezetének megbecsüléséért. A politikai örökösöket pedig arra kérem, hogy a jövőben se engedjenek Esterházy szellemiségéből.

Abból a szellemiségből, amely következetes ragaszkodás a ránk bízottakhoz. Abból a szellemiségből, amely mindig az igaz ügy oldalára állt a totalitárius „export-ideológiákkal” szemben. Abból a szellemiségből, amelynek jegyében Esterházy János – és nyomában a Magyar Koalíció Pártja – felelősséget érzett és viselt azokért, akiket képviselt. Az egész szlovákiai magyar kisebbségért, egész Szlovákiáért és az egész magyarságért. A szülőföldért és a tágabb hazáért: Közép-Európáért és Európáért.

František Mikloško: Köszönő szavak az Esterházy János emlékérem átvétele után

Tisztelt Elnök Úr!

A Magyar Köztársaság Tisztelt Képviselői!

Tisztelt Malfatti Esterházy grófnő és családtagok!

Tisztelt és Kedves Barátaim!

Köszönöm azt a nagy megtiszteltetést, hogy gróf Esterházy János születésének századik évfordulóján az ő emlékérmével tiszteltek meg.

Amikor most Esterházy János grófra gondolok, röviden két dolgot szeretnék megemlíteni:

Elsőként: Amikor a kommunista rendszer alatt anyagokat gyűjtöttem a szlovákiai egyház üldöztetéséről, találok egy idősebb pappal, akit 1950-ben életfogytiglanra ítélték, és 14 évet töltött börtönben. Ez a pap a hírhedt Lipótvári (Leopoldov) börtön kórházában találkozott Esterházy Jánossal. Ő mesélte el nekem Esterházy János életének történetét attól a pillanattól kezdve, amikor az NKVD Szlovákiában letartóztatta, a szovjet gulag-okon át egészen a csehszlovákiai börtönökig.



František Mikloško átadja Esterházy Jánosról készült könyvét Alice asszonynak

A kommunista rendszer alatt én mindezeket leírtam, majd a kommunizmus bukását követően ezeket az írásokat magaménak vallottam, és átadtam Esterházy János lányának, Malfatti grófnőnek. A történeten kívül, amely szinte hihetetlen, e szöveg küldetése az én bizonyoságtételem arról, hogy Esterházy János a börtönben az életszentség hírében halt meg.

Boldog vagyok, hogy ezt a bizonyoságtételt Esterházy Jánosról itt ma kimondhatom.

Másodszor: Amikor Esterházy János születésének századik évfordulójára emlékezünk, olyan politikusnak látjuk őt, aki Csehszlovákiában és a Szlovák Állam idején tevékenykedett Szlovákiában. A mai Szlovákiában a történészek és a politikusok ellentmondásos politikusnak tartják. Az ellentmondásosság szimbóluma az a pillanat, amikor Esterházy János 1938-ban Kassán Horthy kormányzót fogadja, amit mi Szlovákiában nem veszünk jó néven. A másik oldalon szükséges kijelenteni, hogy az Esterházy János bűnösségét tárgyaló 1947. évi népbírósi tárgyalás alapvetően törvénytörő volt, ezért jogszerű felvetni az Esterházy János felett hozott népbírósi ítélet jogérvényességi voltát.

De szeretnék még más valamit is mondani. A történelemben – a miénkben is – az ellentmondásos momentumok nyitját keresve a politikusok néha nehezen jutnak közös nevezőre.

A történészek az eseményeket különböző szempontok szerint jelenítik meg, de ez – eléggé gyakran – nem vezet megbékéléshez. Úgy gondolom, hogy a jövőbeni megértés útját keresve a különbözően értelmezett történelem ellentmondásait csak egy dolog – az újszerű emberi hozzáállás – oldhatja fel.

Ezért is szeretném köszönetemet és csodálatomat kifejezni Esterházy János lányának, Malfatti Esterházy Alice-nak, aki az apja emlékének ápolása mellett óriási energiát fordít a szlovákok és magyarok kölcsönös megértésének eszméjére.

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Grófnő! Tisztelt Jelenlévők!

Még egyszer szeretném megköszönni, azt a megtiszteltetést, amelyben ma részesültem, amikor Esterházy János gróf születésének 100. évfordulója alkalmából átvettem az emlékérmemet.

Malfatti Esterházy Alice: Zárzó, (az Esterházy János születésének 100. évfordulóján rendezett ünnepségen).

A Jóisten csak kevés embert választ ki arra, hogy szenvedésein keresztül hitvallóvá váljon. Reánk maradt Esterházy János nővéréhez írt levele, amiben bevallja, hogy ő kérte ezt a kegyelmet, hogy szenvedésein keresztül Krisztus Urunk méltó követője legyen.

Megadatott neki ez a szenvedés, 12 évnyi kálvária, amit saját akaratából vállalt magára, mert mind 1945-ben, mind 1949-ben – amikor a Szovjetunióból visszahozták – megszervezték volna Nyugatra való jutását. Ő ezt mindkét alkalommal visszautasította, mert mind a jóban, mind a rosszban szeretett nagy családjának, a szlovákiai magyaroknak akarta sorsát osztani. Szenvedéseit őértük és a magyar hazáért ajánlotta fel, s érzem, hogy ő a mai nap is itt van velünk.

Mi volt az ő erejének, bátorságának titka? Mi volt az oka, hogy a Wehrmacht tisztjei fogadtak egymással, hogy nem fogja megszavazni a zsidók deportálását?

Esterházy János politikai működését nem a hatalom szeretete, hanem a szeretet hatalma jellemezte, és bátorságát hitéből merítette.

Számos zsidómentési akciójáról tudunk. Talán az egyik legjelentősebbet a néhai Antall József miniszterelnök mondta el az osztrák szenátus elnökének, prof. Herbert

Schambecknek, amikor férjem kíséretében hivatalos látogatáson voltak a magyar miniszterelnöknél. Elmondta, hogy Esterházy János volt az, aki megszervezte, hogy az üldözött szlovákiai zsidók a dunai hajókra feljuthassanak, és magyar segítséggel, Magyarországon keresztül a szabadság kikötőjébe érkezhessenek. Még egy másik epizódot említek – ezt magam éltem meg –, amikor mint gyermek, egyszer kopogás nélkül léptem dolgozósobájába, s ott egy kis koffert láttam útlevelekkel. Ezeket a magyar útleveleket az üldözöttek között osztották szét, s én ennek csak később értettem meg az értelmét.

Esterházy János első, életét meghatározó, bátor lépését még fiatalkorában tette. A trianoni új határokkal Csehszlovákiához csatolt birtokán maradt, és, hogy az ott kirótt cseh adósarcot megfizethesse, eladta magyarországi birtokát. Már akkor, 20 évesen, a nehezebb utat választotta, s osztozott az idegenbe szakadt magyarok sorsában. Nem volt könnyű sorsa és nem is akarok itt ezen az emlékünnepen politikai témát érinteni, csak egyet kell tisztázni: a polgári Csehszlovákia demokratikus hitvallása kéz a kézben járt az elnemzetietlenítés politikájával. Ezt minden magyar a saját bőrén érezhette, s Esterházy János húsz éven keresztül nap mint nap próbálta elérni, hogy a magyaroknak ígért jogok valósággá váljanak. Nem lehet elégedetlen emberekkel egy országot életben tartani másképp, mint diktatúrával.

Sajnos, azóta két diktatúrának is áldozatai voltunk, s talán szabad elmondanom, hogy személy szerint én is mindkét üldözésnek részese voltam. Először, mint faji üldözött – magyarságom miatt – lettem sok százezerrel együtt elüldözve szülőföldemről, s utána, mint osztályüldözött éltem ebben az országban. Azok a posztkommunista politikusok, akik most, utólag a holocaust áldozatainak hangos védelmezői, gondoljanak arra is, hogy a kommunista rendszer hány ártatlan embert üldözött és gyilkolt meg — nagyon sok zsidó is volt az áldozatok között. Sajnos nem volt egy második nürnbergi per, ami ezt mind feltárhatta volna!

De hát én nem politizálni akarok, hanem Esterházy Jánosra emlékezni, aki ennek a kétszeres, a faji és az osztályüldözésnek vált áldozatává. Ezzel kapcsolatban szeretném megszólítani a magukat liberálisnak valló és a nemzet múltjához nem kötődő politikusokat, hogy emlékezzenek: nekünk, magyaroknak is volt egy holocaustunk, s azt Trianonnak hívták! Ezt elfelejteni nem szabad, ugyanúgy, miként a zsidók sem felejtik el a saját holocaustjukat. Nekünk sem szabad feladni a két-hárommillió magyar érdekét tízmillió anyaországi magyar vélt érdekéért! Legyenek példaképeink itt a zsidók, akik két-három hittársuk érdekét sem adnák fel soha.

Még akkor is, ha ideológiailag más parton állunk, össze kell tartanunk — erre mutat példát Esterházy János. Össze kell tartanunk, mert a közös nyelv, a közös kultúra, a közös múlt köt össze minket, s a határok nem választhatják el a népet. Ezek a határok a globalizálódó Európában meg fognak szűnni, s pont akkor lesz a legnagyobb szükségünk identitásunk megvédésére. Esterházy János politikai hitvallása keresztény, magyar és szociális pillérekre volt építve. Egy globalizálódó Európában mind a három pillére szükség lesz!

Legnagyobb örömöm az volt, hogy a FIDESZ, a múlt borzalmaiktól mentes fiatalok, akik fiatalos energiájával állítják az országot újra lábra, Esterházy János mellé álltak, és a magyar parlamentben Németh Zsolt, politikai államtitkár úr méltatta őt. Esterházy János most Kőlcsey szavaival ezt mondaná nekik: „Szedjétek össze a romokat, s tegyetek belőle mély alapot jövőendő nagyságnak! (...) Csináljátok a békesség műveit temérdekkel!” Ugyanazokat a szavakat, mint amelyek az esztergomi híd alapzatába lettek vésvé.

Amikor Orbán Viktor miniszterelnök úr, a család fontosságáról beszél, ugyanazt a gondolatot fejezi ki, mint Esterházy János. A családnak kell alapvető fontosságúnak lennie, hogy szeretetével és szolidaritásával erőt adjon, és utat mutasson. A Szlovákiához szakadt ma-

gyarokat nevezte Esterházy János „magyar család”-nak, a „magyar házak”-at e család összetartására alapította.

Akkori újságokat olvasva mély benyomást kelt, hogy mily’ szeretettel és szolidaritással segítették a szlovákiai magyarok a kárpátaljai árvízkárosultakat vagy a szegényebb sorsúakat. Legyen mindez mementó és útmutató nekünk.

Hallgassuk meg Esterházy szavait, amelyeket a szlovákiai magyarokhoz intézett: „Egyet kérek tőletek: szívünk–lelkünk nagy kincsét, nemzeti öntudatunkat és Krisztus Urunkba vetett hitünket ne tévesszük szem elől egy pillanatra sem. Ápoljuk és őrizzük ezt, mert ez az egyetlen pozitív érték, amelyet senki el nem vehet, s amelynek varázslatos ereje átsegít a legnehezebb megpróbáltatásokon is. Érezze át mindenki, hogy amikor a szlovákiai magyarok családjáról beszélünk, akkor az nem üres szó, hanem élő valóság.”

Ennek a szlovákiai magyar családnak most kitűnő vezetői vannak, akik a lehetőség szerint a legtöbbet próbálják elérni. Biztos vagyok benne, hogy még csak félúton vagyunk, de türelemmel és kölcsönös jóakarattal a magyarság maximális jogait is el lehet érni.

Végezetül Esterházy Jánosnak a szlovákok iránti beállítottságáról szeretnék szólni. Régebben marxista, most útjukat vesztett szlovák történészek óriási kárt okoztak, mert Esterházy Jánost a szlovákok ellenségeként tüntették fel a szlovák nemzet előtt. Ezzel nemcsak Esterházy János emlékét rágalmazták, hanem a szlovák–magyar megértés útjába is akadályt gördítettek. Ideje volna eltakarítani már ezeket az akadályokat, amelyek a hazugság fala ledöntése után még itt maradtak. Esterházy János minden írásában és beszédében a szlovák–magyar megértést hangsúlyozta, a közös gyökereket a közös földben. Kassa visszacsatolásakor azt kérte Horthytól, hogy adják meg a szlovákoknak, akik Magyarországhoz kerültek, ugyanazon jogokat, mint amit ő kér a vele együtt Szlovákiában maradó magyaroknak. Tehát első szavai az új helyzetben a szlovákok érdekében hangzottak el! Számtalanszor lépett közbe a magyarországi szlovákokért, így 700 MÁV-vasutasnak, akiket munkájukból elbocsátottak, ő szerezte vissza állását. A Slovenska Jednota-t, az első magyarországi szlovák nyelvű újságot ő segítette megalapítani.

Esterházy János minden gondolata, minden tette a szlovák–magyar megértés szolgálatában állott! 1942. május 15-ei „nem”-mel való szavazását én egy morális olimpiai győzelemnek tartom, s ő ezt, mint szlovák állampolgár tette meg. Ne legyen itt választóvonal magyar és szlovák között, legyen ez egy közös győzelem az embertelenség fölött!

A szlovák nép ugyanabban a keresztben hisz, mint a magyar, s ez kell, hogy közös nevezőnk legyen a kölcsönös megértésre. Tíz évvel ezelőtt František Miklošónak, a szlovák parlament elnökének megvolt a bátorsága, hogy a pozsonyi dómban, az első magyar misén Esterházy János emlékére, megemlékezzen róla és baráti kezet nyújtson a magyarok felé. Én tudom, hogy ehhez a bátor tethez, akkor és ma is a hit adta neki az erőt.

Ez a közös hit a keresztben, ez fogja megadni nekünk a türelmet és megértést, hogy együtt éljünk, remélem, nemcsak egy egyesült, hanem egy keresztény Európába is!

ESTERHÁZY LUJZA
SZÍVEK AZ ÁR ELLEN



PÜSKI

Idézetek Esterházy János gondolataiból

Modern és haladó vagyok, beilleszkedem a mai korba, befogadom az új eszmeáramlatokat, de csak kereszténységem és magyarságom szűrőjén át engedek nekik teret az érvényesüléshez. Távol tartok magamtól minden olyan konzervativizmust, amely maradiságot, vagy csökönös ragaszkodást jelenthetne a múlt be nem vált, értéktelen eszméihez vagy alkotásaihoz. Ma minden kulturált állam intézményesen védi műemlékeit, így kell cselekednünk nekünk is értékes hagyományainkkal. Ha megtagadnók őket, ha megtagadnók múltunkat, akkor önmagunk sírját ásnánk meg. Mi, magyarok, a nemzetek közösségében, az európai együttesben ... is csak akkor maradhatunk mindenki által megbecsült, értékes tényezők, ha megóvjuk minden magyar jellegzetességünket.

(Magyar Hírlap, 1942)

Mi a demokráciák legnemesebbjét: a kereszténydemokráciát valljuk, hirdetjük és követjük; ez határozza meg álláspontunkat és magatartásunkat minden olyan irányhoz, amely az Istent tagadja, vagy helyébe más eszmét vagy fogalmat akar állítani. Akármennyire tiszteljük és becsüljük is a nagy német nemzetet, akármennyi értékét ismerjük is el, és akárhány nagy erényét tekintjük is példaadónak, idegennek kell lennie előttünk minden olyan eszmeáramlatnak, amely ellenkezik a krisztusi gondolattal.

(Prágai Magyar Hírlap, 1937)

Veszélyes útra tért a szlovák kormány akkor, amikor a zsidók kitelepítéséről szóló törvényjavaslatot benyújtotta, mert ezzel elismeri jogosságát annak, hogy a többség a kisebbséget egyszerűen kiebrudalhatja. Tudom, hogy a törvényjavaslat nagyon sok szlovák képviselőtársamnak nem fekszik, de ezek pártfegyelemből nem mernek fellépni a javaslat ellen. Én ellenben, mint az itteni magyarság képviselője leszögezem ezt, és kérem tudomásul venni, hogy azért nem szavazok a javaslat mellett, hanem ellene, mert mint magyar és keresztény és mint katolikus a javaslatot istentelennek és embertelennek tartom.

(Kézirat, 1942)

Nyíltan és bátran vallom a tételt, mely szerint nekünk, magyaroknak és szlovákoknak azt kell keresnünk, ami bennünket közelebb hoz, és nem azt, ami bennünket eltávolít. Nyugodt lelkiismerettel állok itt, a szlovák Parlament színe előtt, mert politikai pályafutásom kezdete óta a szlovákokkal való barátságot vallottam, szolgáltam és hirdettem. Igyekeztem a bécsi döntés után Magyarországra került szlovákok nyilvánvaló sérelmeit a legjobb tudásom szerint orvosolni gyakori intervenciómmal.

(A Szlovák Köztársaság Nemzetgyűlésében elhangzott 1939. december 21-ei beszéde.)

Sem gyűlölettel, sem erőszakkal nem lehet a nemzetiségi kérdést megoldani. Intő példa erre elsősorban Csehszlovákia. Ha azt akarjuk, hogy más nemzetek megbecsüljenek bennünket, akkor mi is becsüljük meg őket, még akkor is, ha számszerűleg kisebb. Minden nemzetnek vannak hibái és erényei. Ha a magyarság meg akarja tartani szerepét Közép-Európában, akkor olyan légkört kell itt teremtenie, amely kizárja a gyűlöletet, féltékenységet, és biztosítja a különböző nemzetek között a békés együttélést. Ez felel meg az ezeréves magyar tradícióknak is. Ne felejtjük el azt sem, hogy a Magyarország határai mentén élő és nemzeti öntudatra ébredt nemzetek éber figyelemmel kísérik mindazt, ami Magyarországon történik. Szociális igazságon felépült, gazdaságilag és katonailag erős, társadalmilag kiegyensúlyozott Magyarországnak mindig lesz tekintélye és vonzóereje a Duna-medence többi nemzetére, amelyet semmiféle ellenséges propaganda nem tud ellenúlyozni. Minden propagandának annyi az ereje és hatása, amennyi az igazság benne.
(Debrecen, 1941)

Magam, mint a szlovákiai magyarok politikai vezére ... kezdettől fogva azon fáradozom, hogy a szlovák–magyar viszony kedvező irányban fejlődjék, hangsúlyozva mindenkor a szlovákiai magyarság jogos kívánságainak és érdekeinek a szlovák kormány részéről való elismerését és kielégítését.
(Beszéd a budapesti rádióban, 1940)

Soha egy pillanatig se feledkezett meg arról, hogy Istentől származunk, és az Ő kegyelme nélkül az általunk annyira áhítozott és a ma annyira szükséges szebb és boldogabb jövőt nem fogjuk tudni elérni. Ne felejtsetek el egy pillanatra se azt, hogy magyarnak születtetek, és mint magyarnak kell meghalnotok. Ilyen szellemben neveljétek gyermekeiteket, mert egyedül ez biztosíthatja nemzetünk fennmaradását. (...) Ezen a földön születtem, szívem, lelkem gyökere annyira ezen a földön él, hogy itt maradok köztetek, és Veletek fogom átélni a rossz napokat, és ha az Úristen kegyelme megengedi, a boldogabb magyar jövőt is.
(Magyar Néplap, 1944. december 30.)

